

Алайар айтди и сизде,
Олар-олар иштено түзарсиз.
Алар айткын дүниёдан үткесе,
Хабибаниң ослаб күзарсиз.

Холимни сүрмас хеч ким

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА
МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ**

НАМАНГАН ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

**НАМАНГАН ВИЛОЯТИ ЎРТА МАХСУС ВА КАСБ-
ҲУНАР ТАЪЛИМИ БОШҚАРМАСИ**

НАМАНГАН ПЕДАГОГИКА КОЛЛЕЖИ

ҲОЛИМНИ СҮРМАС ҲЕЧ КИМ

*(Ўзбекистон халқ артисти Ҳабиба Охунова
хотирасига бағишиланади)*

**“Наврӯз” нашриёти
Тошкент
2019**

**УЎК: 768.624(2)
КБК: 83. 05(Ўзб)
М-10**

**Холимни сўрмас ҳеч ким (Ўзбекистон халқ артисти Ҳабиба
Охунова хотирасига бағишиланади). «Наврӯз» нашриёти, Тошкент,
2019. 92 б.**

КБК: 83.05(Ўзб)

**Тузувчи ва нашрга тайёрловчилар:
Муҳаммадали Мирабдулаев,
Олимжон Абдураҳмонов,
Равшан Абдураҳмонов.**

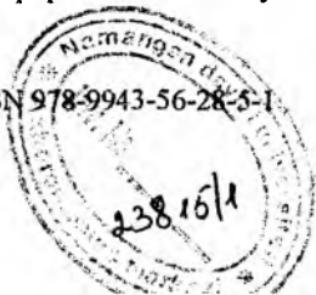
**Масъул мухаррир:
Насиба Турғунова, Ўзбекистон давлат санъат ва маданият
институти “Мусикий-назарий фанлар” кафедраси доценти, в.б.,
фалсафа доктори**

**Тақризчилар:
Султонали Маннопов, Ўзбекистон халқ артисти,
профессор, Турон фанлар академияси академиги.
Орифжон Азизов, Наманган давлат университети
«Мусика таълими» кафедраси профессори в.б.
Рахбархон Жумабоева, «Махорат мактаби» газетаси
мухаррири.**

**Мазкур услугий қўлланма Наманган давлат университети
ўкув-услубий кенгashiда мухокама килинган ва нашр этишга
тавсия этилган.**

**Рисоладан мусиқа йўналишидаги барча ўқитувчи ва тала-
балар фойдаланиши мумкин.**

ISBN 978-9943-56-28-5-1

© «Наврӯз» нашриёти, 2019.

МУҚАДДИМА

Ассалому алайкум, хурматли ва азиз китобхонлар!

Ушбу китобимиз ноёб истеъдод сохибаси етук актриса, булбулсифат хонанда Ҳабиба Охуновага бағишлиңган. Зора хотирамиз янада уйғонса ва санъат фидойиси марҳума Ҳабиба Охунованинг руҳи шод бўлса, дея ушбу китобни тайёрлашга жазм этдик. Бугунгача Ҳабиба Охунова тўғрисида иккита китоб муҳлисларга тортиқ килинган экан. Биринчи китобнинг номи «Гулмидинг, булбулмидинг сен, Ҳабиба» – муаллифи Лутфуллоҳ Махмуд, иккинчи китобнинг номи эса «Йўлларингнинг ҳилоли бўлай» – муаллифи Ҳалима Юсуповадир.

Рисолага қўл урганимизда Ҳабиба Охунова ҳақида китоб борлигидан бехабар эдик. Шукрлар бўлсинки, фидойи ижодкорлар биздан аввалроқ савобли ишга қўл урган эканлар. Бундан бошимиз осмонга етди.

Ёшларимизнинг айримлари, балки, кўпроғи адабиётимиз, санъатимиз дарғалари ҳақида дурустроқ маълумотга эга эмаслар. Шу боис ёшларга ва кенг китобхонлар оммасига маданиятимиз пойдевори бўлган буюк кишиларимиз ҳақида баҳоликудрат маълумотларни етказишни жоиз деб билдик.

Истеъдодли устоз актриса ва хонанда Ҳабиба Охунованинг ҳаёти ва ижодини қанча кўп таърифласак, шунча оз. Ҳабиба опа хотираси эъзозлашга лойик. У нене муҳлислар ва шинавандаларни гўзал ва ёқимли овози билан маст қилган буюк санъаткор эди, деб ҳеч иккиланмай айтишимиз мумкин.

Ҳали Ҳабиба Охунова тўғрисида бундан кейин ҳам илмий рисолалар, хотиralар, бадиий асарлар ёзилишига ишонамиз. Чунки ўтганлар қабрда ҳам меҳр кутадилар. Бизларнинг инсонийлик бурчимиз эса уларнинг эзгу амаллари ҳақида авлодларга, хоҳ китоб орқали, хоҳ бошка воситаларда етказишдан иборат.

ҚУТЛУҒ ДАРГОХ

Театр – томоша санъати турларидан биридир.

Театр – бу санъат қасри, муқаддас кошона, эзгулик меҳробидир.

Ўзбекистонда мусиқали драма 1929 йили тузилиб, 1939 йили опера театрига айланди ва ўша йили “Мұқими” номидаги Ўзбек Давлат Мусиқали театри ташкил қилинди. Бу турдаги мусиқали драма театрлари Ўзбекистоннинг деярли ҳамма вилоятларида ташкил этилди. Наманганды Раззок Ҳамроев ва Набижон Розий қарори билан Наманганды Раҳбарлигидаги маҳаллий мактаб ва техникум ўқитувчиларидан иборат драма тұғараги вилоят театрининг ташкил этилишига асос бўлганди.

1931 йил 25 июнда труппанинг илк премьерасидан сўнг Маориф коллегиясининг Наманганды бўлими йиги-лишида давлат драма театрини ташкил этиш тұғрисида қарор қабул килинган. Орадан беш йил ўтиб, ҳукумат қарори билан Наманганды давлат драма театрига Алишер Навоий номи берилди.

Ўзбекистон халқ артистлари Мукаррама Азизова, Собир Раҳмоний, Мухриддин Мансуров, Маматхон Убайдуллаев, Ўринбой Нуралиев, Камолиддин Раҳимов ва Ўзбекистонда хизмат күрсатган артистлар Абдурахмон қори Тошбоев, Мирзажон Дадабоев, Онахон Тожибоева, Турдали Сайдуллаев, Собиржон Соҳибов, Рустам Ҳамрокулов, Валижон Сайдалиев, Мирзаабдулла Раҳмонов, Магзанур (Максим) Зокиров, санъат арбоблари Уста Рӯзиматхон Исабоев, Муталлиб Аббосов каби санъат фидойилари билан зийнатланган театр жамоаси довруқ қозониб келмоқда.

Айни кунда эса Озодахон Усмонова раҳбарлик қиласаётган театр жамоасида профессор Карим Йўлдошев-дек забардаст санъат арбоби, Карима Расулова, Алижон Тожибоев, Азизахон Каримова, Мехрихон Абдуллаевалардек Ўзбекистонда хизмат күрсатган артистлар ҳамда элимиз олқишига сазовор бўлаётган Баҳодир Жураев,

Маъруфжон Ниёзов, Дилфузахон Қодирова, Авазбек Қодиров, Ҳамиджон Маллабоев, шунингдек, Шуҳрат Абдуллаев, Нуриддин Исмоилов, Ҳамидулло Солиев, Зайниддин Қирғизов, Қаҳрамон Абдуваҳобов каби истеъодод соҳиблари фаолият олиб боришмокда.

Бу йил отахон театр ташкил этилганига 88 йил тўлди.

Ўзбекистон халқ артисти, қўшиқлари муҳлислар қалбидан чуқур жой олган ширали овоз соҳибаси Ҳабиба Охунова ҳам бу кутлуг даргоҳда узоқ йиллар самарали хизмат қилган.

ИЛК ҚАДАМЛАР, ЮТУҚЛАР

Бетакрор овоз, ноёб қобилият эгаси Ҳабиба Охунова Фарғона водийсида – Андижон вилоятининг Асака туманида 1943 йил 10 январда хизматчи оиласида дунёга келди. Ёш Ҳабибанинг санъатга бўлган ҳаваси қизалоқлигидан бошланган эди. У тумандаги 56-мактабда ўқиб юрган давридаёқ байрамларга бағишлиб ўтказиладиган турли тадбир ва концертларда фаол қатнашиб, устозлар дикқатини жалб этди. Вилоят кўрик-танловларида қатнашиб, ўзининг чиройли, гўзал ва жарангдор овози билан фахрли ўринларни қўлга киритди. Унинг биринчи устози машҳур бастакор ва созандо, ўнлаб ёш истеъододларни катта сахнага олиб чиқсан Гуломжон Рўзибоев бўлиб, узоқни кўра олган бу заковат соҳиби Ҳабибага меҳр билан ўзининг илк сабоқларини берди. Устознинг профессионал маҳорат дарслари ўз самарасини бериб, ширали овоз соҳиби арияларни ҳам куйлай бошлади.

1956 йилнинг баҳорида Андижон шаҳрида халқ театрининг кўриги ўтказилди. Унда иштирок этиш баҳтига сазовор бўлган Ҳабиба драмадаги образни олий даражада ижро этиб, буюк санъаткор, Андижон театрининг бош режиссёри Аббос Бакировнинг назарига тушишга мұяссар бўлди. Натижада, эндиғина ўн олти баҳорни қаршилаган буғдойранг гўзал қиз театр жамоасига

ишга қабул қилинди. Бу унинг ҳаётидаги муҳим воқеа, санъат оламида қўйган илк қадами эди. Ундаги ўзига хос тиник овозни ҳисобга олган бош дирижёр Муқимжон aka Ҳабибов мусиқали драмалардаги ария ва дузтларни якка тартибда, алоҳида эътибор билан ўргатди. Санъатдаги фаолиятини эндигина бошлаган Ҳабиба пардоҳонада ўтириб, “Нурхон” мусиқали драмасидаги “Бизнинг айвон сизнинг айвон эмасму?” дея бошланувчи арияни хиргойи қилаётганда устоз Аббос Бакиров бу сехрли овозни эшитиб қолади ва уни схиригача тинглаб, жамоада янги бир хушвот, сахна талабларига мос ёш актёр пайдо бўлганига амин бўлади ва унга асарлардаги асосий образларни ишониб топширади. Шу билан сахна машғулотларида ёш Ҳабибага юксак эътибор билан қарайди. Шундай килиб “Ватан ишқи” асаридаги Зулфи образи орқали Ҳабиба Андижон театри сахнасига илк қадамини қўйди. Кейинчалик, бир қатор янги образларни маҳорат билан талқин этиб, эл назарига тушди.

Андижон театрининг олдинги кўрининши

Ҳабиба Охунова Андижон театрида ўзбек санъатининг етук даргаларидан Абдуваҳоб Азимов, Машрабжон Юнусов, Айсар Иброҳимов, Қосимжон Охунов, Жалил Раҳимов, Нуъмон Муродов, Ҳадича Аминова, Қамарахон Бурнашева, Азиза Аминова, Малоҳат Исҳоқова,

Маърифат Убайдуллаева, Фуломжон Ҳожиқулов, Назирахон Ҳакимова, Ҳошимжон Олимжонов, Үринбой Нуралиев, Нуриддин Ҳамроқуловлар билан бир саҳнада ижод қилиб, улардан актёрлик сирларини қунт билан ўрганди. Ҳабиба Охунова ўзидан меҳрини аямаган бу азиз инсонларга бир умр шогирдлик эҳтиромини кўрсатди.

Ҳабиба эндиғина 20 ёшга тўлган бўлишига қарамай, аллақачон танилиб улгурган, номи улуғ санъаткорлар қаторида умид билан тилга олинарди. Шу сабаб, уни Наманган театрига ишга таклиф этишди. Бу қутлуғ даргоҳда ҳам ўз даврининг тилга тушган санъаткорлари кўп бўлиб, бу таклиф унга ҳам шараф, ҳам масъулият эди. Бу жойда Мукаррама Азизова, Мухриддин Мансуров, Каримжон Мансуров, Собир Раҳмонов, Маматхон Убайдуллаев, Маҳмуджон Исомиддинов, Онахон Тожибоева, Турсуной Мамедова, Камолиддин Раҳимов, Турдали Саъдуллаев, Рустам Ҳамроқулов сингари эл ардоғидаги актёрлар билан ёнма-ён ижод қилди. Ҳабиба бу даргоҳда ўзбек театр санъатининг олтин хазинасидан жой олган Лайли, Нурхон, Кумуш, Барчиной каби ўнлаб образларни яратибгина қолмай, жаҳон адабиётининг дурдона асарлари, жумладан, “Отелло” трагедиясидаги Дездемона, Офелия сиймоларини ҳам зўр маҳорат билан ижро этиб, минглаб муҳлисларнинг олқиши ва эътирофига мушарраф бўлди.

Ҳабиба Охунова фақат саҳна асарларидағи тимсолларни ўзига хос тарзда яратиш билангина чекланмай, ўзбек миллий қўшиқчилик санъати ривожига ҳам улкан хисса қўшиди. Унинг ёқимли, хушманзур, қаймокдек ширин овози шоир ва бастакорлар эътиборини тортди. Натижада, ўзаро ижодий ҳамкорлик яхши самара бериб, ўнлаб унугилмас қўшиқлар дунёга келди. Таниқли шоири Саида Зуннунова ижодига мансуб “Алла” шеъри бастакор созанда Каримжон Мансуров мусиқаси билан Ҳабиба оға ижросида умрбоқий санъат асарига айланди ва ханузгача муҳлислари томонидан севиб тинглан-

моқда. Бу қўшиқ кириб бормаган биронта хонадон, ундан завқ олмаган инсон топилмаса керак. Санъаткорни мангуликка дахлдор қилган ҳам, айнан, шу “Алла” қўшиғидир, назаримизда.

ЮКСАЛИШ ЙЎЛЛАРИДА

Иzlанишларини давом эттирап экан, Ҳабиба Охунова, албаттa, бу касб осон эмаслигини ҳам сезарди ва қўйилажак асарлар устида тинмай ишлай бошлади. Шуни ҳам эътироф этиш лозимки, иқтидорли режиссёр Карим Йўлдошев Ҳабиба Охунова ижодида алоҳида ўрин тутади. Ҳар икки санъаткор биргалиқда Наманган театрида 30 йилдан зиёд вақт мобайнида ҳамкорлик қилиб, санъат соҳасида кўп муваффақиятларга эришдилар.

Ҳабиба “Тоҳир ва Зухра”да Зухра, “Лайли ва Мажнун”да Лайли, “Фарҳод ва Ширин”да Ширин, “Юсуф ва Зулайҳо”да Зулайҳо образини ўзига хос талқин, зўр маҳорат билан ижро этди. “Бой ила хизматчи” драмасидаги Жамила, “Гулсара”даги Гулсара образларида қаҳрамоннинг ҳақиқий руҳий изтиробларини, инсон қисмати тасвирларини томошабинга кўрсата олди.

Ҳабиба опанинг юксак иқтидорини миллий драматургиядагина эмас, балки, Оврупо асарларида ҳам кузатиш мумкин. У Шиллернинг “Қароқчилар” асаридаги Амалия ролини маҳорат билан ўйнаган.

Ҳабиба Охунованинг ижодда энг авж олган палласи 1970 йилларнинг бошларига тўғри келади. Аксарият, мухлис ва шинавандалар бу театр кошонасига Ҳабиба-хон опа учун келганлари ҳам ҳеч кимга сир эмас. Гоголь маданият уйи бадиий раҳбари Насриддин Мажидовнинг айтишига қараганда, томошабинлар: «Қани Ҳабиба?» – дея, афишаларни ўраб олар эканлар. Биз ҳам Ҳабиба опанинг маҳорат билан ижро этган жонли қўшикларини эшлишга, у яратган образларни бевосита сахнада кў-

риш бахтига мұяссар бұлғанимиз билан бир умр фахрланиб яшаймиз.

Наманган театрининг ҳозирги күриниши

Наманган театри тарихида үнлаб бошқа устоз санъаткорларнинг үз үрни ва хизматлари катта бұлған, албатта. Бирок Ҳабиба опадек үзидан довруқли ном, эзгу хотиралар қолдирған инсонлар, кам учрайди, назаримизда.

Ҳабиба Охунованинг Навоий театрининг санъат шинавандалари үртасида нуфузи ва обрүсими оширишдаги хизматлари таҳсинга лойиқ. У нафакат актёр сифатида, балки қўшикчилик борасида ҳам юксак чўққиларга эришди. Аниқроқ айтадиган бўлсак, бу фидойи санъаткор үз даврининг театр соҳасидаги чинакам қаҳрамони, бугунги тил билан айтганда, юлдузи эди.

Ҳабиба опа үзининг санъатга бахшида умри давомида жуда сермаҳсул ва баракали, бошқаларга ибратли ижод йўлини босиб үтди. Бундай фараҳбахш дамлар

Ўтган асрнинг 80 йилларига тўғри келган. Ўша унтилимас йилларда у ижро этган Нурхон, Зулайҳо, Гулруҳ каби образлари эл орасида, санъат оламида шухрат топди.

Қўшиқчилик борасида, чанг устаси, театрнинг бадиий-музиқий раҳбари, таникли бастикор Эркинжон Холмирзаев билан ижодий ҳамкорлик килиб, кўплаб асарларни бирга яратишиди. Афуски, бу ҳамкорлик ришталари узокқа чузилмади, Ҳабиба опанинг саломатлигига нохушликлар пайдо бўла бошлади. Дардни чекинтиришга бўлган барча уринишлар бесамар кетди. Қанийди, исон ўйлаган барча эзгу орзу-амаллар рўёбга чиқаверганда эди. Лекин бундай эмас. Бандаси қанча тиришмасин, Яратган олдида, қисмат қаршисида ожизу нотавон бўлиб қолаверади. Ачинарли томони ҳам шу. Такдирга тан бермай, яратган Эгам раво кўрган кечмишга кўнмай, сира илож йўқ.

Армонимиз шуки, Андикон ва Наманганнинг севимли фарзанди, Ўзбекистоннинг ёрқин санъат юлдузларидан бири, серкирра ва бетакрор ижодкор, актриса ва хонанда, барча санъат шайдолари учун бирдай азиз, қадрли бўлган Ўзбекистон халқ артисти Ҳабибахоним сафимизни тарк этиб, абадият сари йўл олди.

Ҳабиба Охунова ўз даврида қанчалик обрў-эътибор, шон-шуҳрат, юксак эътирофларга сазовор бўлган бўлмасин, мусхлислари қалбида унинг хизматлари етарлича қадр топмагандек туловеради. Шукр, истиқлол йилларида ҳам у куйлаган қўшиқлар саҳналардан тушмай келяпти. У яратган ижод мактабида камол топганлар ҳамон устозлари номини ҳурмат билан тилга оладилар. Эндиғина 51 баҳорни қаршилаган хушвоноз хонанда кутилмаганда бу ёруғ оламни тарк этиб, уни яқиндан билган ёки узоқларда бўлса ҳам пинҳона шайдоси бўлган минглаб қалбларни ларзага солди. Ҳамонки шундай экан, Ҳабибахон Охунованинг табаррук номини абадийлаштириш борасида вилоятимизда ҳали кўп эзгу ишлар амалга оширилишига ишонамиз. Чунки, бугун ҳам санъат мактабларида у куйлаган қўшиқлар мумтоз санъат намунаси, ижод сабоги сифатида ўқиб-ўрганилмоқда. Ажаб-

мас, унинг номидаги мусиқа ва санъат мактаблари фаолияти йўлга қўйилса, номи берилган боғларда у куйлаган қўшиклар оҳангидан завқланиб, ҳордик чиқарсак.

СЕҲРЛИ ОВОЗ СОХИБИ

Ҳабиба Охунова сеҳрли, ёқимли, хуш овози билан дард ахлини ўзига ром эта олган тақрорланмас, буюк истеъдод эгасидир.

Ҳабиба Охунованинг умри боқий шоҳ асари “Алла”-дир.

Бундан ташқари, “Кўнгил”, “Одоб билан”, “Сабо билан”, “Ошнолигинг”, айниқса, мусиқий ариялардан – “Лайли ва Мажнун” асаридаги Лайли арияси, “Нурхон”-даги “Эй сабо” арияси ва “Фарзанд деб”даги “Фарзанд алласи” ариялари тингловчиларни ҳаяжонга солади. Бу арияларда Ҳабиба Охунованинг ноёб истеъодиди, қўшиқчилик санъати, мусиқа ва матнни ҳис этиш маҳорати, бутун қалб гўзаллиги ёрқин намоён бўлган. Бу муваффақиятларга эришишда ўша даврдаги Навоий номли вилоят мусиқали драма ва комедия театри симфоник оркестр бош дирижёри устоз Яшин Тўланович Умрзоков, санъат арбоби, профессор, бош режиссёр Карим Йўлдошевларнинг хизматлари бекиёс бўлган.

Ҳабиба Охунованинг санъатдаги юксак маҳоратини таърифлашга ожизлик қиласан киши. Чунки, бу санъаткор XX аср ўзбек театр ва қўшиқчилик санъатининг чинакам мўъжизаси, тирик афсонаси эди. Унинг қўшиқлари радио тўлқинларида янграганда борлиқка сукунат чўккандай, бутун борлиқ бу сеҳрли оҳангни жон кулоги билан эшигаётгандай бўларди гўё.

Фидойи санъаткорнинг театр ва қўшиқчилик борасидаги машаққатли меҳнати ҳукумат томонидан муносаб баҳоланди. 1968 йилда 25 ёшли Ҳабиба Охуновага “Ўзбекистонда хизмат кўртсанган артист” унвони берилиши бежиз эмас, албатта. 1975 йилда, 32 ёшида эса “Ўзбекистон ҳалқ артисти” унвонига сазовор бўлди.

Ўзбек анъанавий қўшиқчилик маданияти тарихида Ҳабиба Охунованинг ўз ўрни бор.

Ўзбекистонда ўтган асрнинг 40-80 йилларида Фарғонада катта ашула усули ривожланган муҳим давр бўлиб, бу усулда ўзига хос санъат мактаби яратган Ж. Султонов, М. Узоқов ҳамда уларнинг издошлари А. Ҳайдаров, Т. Қодиров, Ж. Охунов, И. Исҳоқов, Э. Лутфуллаев, Ў. Сайджоновлардир. Айни вақтда мақом ва мумтоз ҳамда бошқа анъанавий ҳалқ қўшиклари вакиллари бўлмиш Ю. Ражабий, Ф. Мамадалиев, О. Алимаҳсумов, О. Хотамов, О. Отаконов, ака-ука Шожалиловлар, Акмалхон ва Бобохон Сўфиҳоновлар, Мухаммаджон Каримов каби саъатимиз фидойилари сиёсий тазийкларга қарамай, ўзбек миллий қўшиқчилигини саклаб қолдилар ва уни келгуси авлодларга етказдилар.

Санъатимиз фахри бўлган Ҳалима Носирова, Тамарахоним, Мукаррама Турғунбоева, Саодат Қобулова, Гавҳар Раҳимова, Коммуна Исмоилова, Мехри Абдуллаева, Берта Давидова, Ҳабиба Охунова сингари кўплаб бетакрор санъат соҳиблари яратган миллий қўшикларни элимиз ҳали ҳануз севиб тинглашади. Улар маданиятимиз тарихида ўчмас из қолдирдилар.

Ҳақиқатан ҳам, қўшиқчилик маданиятимиз тарихи ўз-ӯзича шу даражага келмади. Юқорида номлари тилга олинган санъат дарғаларининг машакқатли меҳнати эвазига ривожланди ва ўси, деб айтсак адолатли бўлади. Уларнинг ҳар бири ўз маҳорат мактабига эга. Бу инсонлар ҳақида достонлар битсак кам. Сабаби, улар ҳар қанча мақтov ва эъзозга арзийдиган санъат юлдузлари эди. Улар қолдирган бебаҳо санъат ва маҳорат мактабини ўрганиш, ёш авлодга етказиш бизнинг зиммамиздаги ва виждан олдидағи бурчимиздир. Устоз ва шогирд анъаналарини давом эттириб, маданий меросимизни соғ ҳолда санъатнинг ёш вакиллари қўлига топширсакгина санъат соҳасида ўсиц бўлади. Кузатишларга қараганда, санъаткорларимизга улар ҳаётлигига етарлича эътибор бермаймиз, уларнинг истеъдодидан

тұғри фойдалана билмаймиз. Аччиқ ҳақиқат эса барчага ҳам ёқавермайды. Танқид келажак меваси эканини тұғри түшунмок, хатоларни, кеч бұлса ҳам, тузатмоқ лозим.

Эң ачинарли ҳолат шуки, машхур санъаткорларга улар ҳаётлигіда эмас, афсуски, күпинча вафотларидан сұнг зәтибор қаратиб, ҳаракатта тушиб қоламиз. Аслида инсонга зъзоз ва ҳурмат, зәтироф, аввало, унинг ҳаётлигіда бұлмоғи лозим. Сұнг эса үз бурчимизни бажарышимиз максадға мувофиқдир. Яна бир масала ташвишга соладики, Ҳабиба Охуновани яқындан билган, у билан сұхбатда бұлған, бирға ижод қилған, санъатидан баҳраманд бұлған шинавандалар сағи йил сайин камайиб бормоқда. Бу улут сиймөнинг ҳаёти ва ижоди ҳақида келажак авлодларга ҳам ёзиб қолдириш вақти келди. Вилюятимизда санъаткорларга бұлған зәтибор яна ҳам ижобий тус олса, хусусан, Ҳабиба Охунова номи агадиyllаштирилиб, истироҳат боғи ёки мусиқа мектеблари, күчаларга номи қўйилса нур устига нур бўлади. Шунда олдимиздан окқан сувнинг қадрига етган бўлардик. Шунингдек, Ўзбекистон ҳалқ артисти Камолиддин Раҳимов, Ўринбой Нуралиев каби соҳадаги ўнлаб фидойи санъаткорлар хотирасиға ҳам ана шундай эҳтиром кўрсатилса, айни муддао бўларди.

Бизнинг жаннатмакон диёrimиздан не-не олиму фузалолар, шоир ва ёзувчилар, эл-юрт ҳурматига сазовор бўлған санъат арблари, улут санъаткорлар, фидойи инсонлар етишиб чиқмаган дейсиз. Хусусан, Бобораҳим Машраб, Исоқхон тўра Ибрат, Чустий, Сора Эшонтураева, Манас Левиев, Уста Рўзиматхон Исабоев, Ёкуб Ахмедов, Ҳабиб Саъдулла, Карим Йўлдошев, Аҳмаджон Жабборов, Аскарбек Акбаров, Мирмаҳмуд Мирсайдуллаевлар номини эҳтиром билан тилга оламиз, албаттa. Бу рўйхатни яна узоқ давом эттирим мумкин.

Эл севган актриса, такрорланмас овоз соҳиби Ҳабиба Охунова гарчи қўшни Андижон заминида таваллуд топган бұлса-да, Наманганд ижодий муҳитида камол топди. Зоро, бу истеъдод эгасидан бутун Ўзбекистон фахр-

ланса арзийди. У хокисор ва камтарин инсон сифатида ҳам ўзидан яхши хотиралар қолдирди.

Шоир Ўкташ Мирзо ёзганидек:

*Фархланса арзир ўғил-қизи бор,
Халқим улар билан қаштур ифтихор.
Шундоқ истеъдодни етказган Ватан –
Азизу мукаррам юртим Наманган!*

Оташнафас шоир Машрабнинг куйидаги мисралари эса қалбимизда абадий яшаб, ҳар бир авлодга фахр бағишлийверади:

*На малакман, на фариишта, мен ҳам инсон наслидан,
Мен таваллуди ўшал фарзанди Намангониман.*

* * *

Ўзбек мусиқали драма санъати юртимизга 1930 йиллардан бошлаб кириб келган бўлса-да, бу йўналиш 1950-1990 йиллари ўзининг ёрқин ижодий чўққисига эришди. Бунинг боиси, айнан, ўша даврларда чинакам тўлақонли мусиқий саҳна асарлари композиторларимиз томонидан яратилди. Ўша йилларда ўзбек мусиқали драмасида етук профессионал актёр ва хонандалар су-лоласи пайдо бўлди ва элга танилди. Ўзбек мусиқали драма санъатида бетакрор ёрқин из қолдирган ноёб истеъдод соҳибала-ридан бири сўзсиз Ўзбекистон халқ артисти Ҳабиба Охуновадир У ўзининг кучли, жарангдор, ширали, дардли, жозибали овози билан санъат шинавандаларига тезда танилган эди. Ҳабиба Охунова лирик хонанда сифатида ўз ижро услубини яратса олди. У лирик қўшикларнинг мохир ижрочиси сифатида бутун вужудини қўшиқка бериб, чин дилдан ёниб куйларди. Каримжон Мансуров томонидан яратилган “Алла” қўшиғи дастлаб Мукарра-ма Азизова томонидан куйланган бўлса-да, кейинчалик, Ҳабиба Охунова томонидан ижро қилиниб, бу асар бамисоли оналар мадхияси даражасида элга ёйилди. Ко-

муна Исмоилова томонидан биринчи бор куйланган “Барно йигит” қўшиғи ҳам унинг ижросида ўзининг янги жилосини топди. Таниқли қўшиқчилар томонидан куйланган асарни дастлабки ижродан янада ёқимлироқ қилиб ижро этиш ҳамманинг ҳам кўлидан келмаслиги аниқ. Бу ажойиб санъаткорнинг мусиқали драма қўшикчиси сифатидаги фаолиятига ҳам бир оз тўхталиб ўтмоқчимиз.

Кўпчиликка маълумки, опера мусиқали драма жанри Ўзбекистонга XX аср бошларида Европа мамлакатларидан, аникроғи, Россиядан кириб келди. Ушбу санъат турларини ўзбек мусиқа шинавандаларига тарғиб қилишда биринчи галда халқ орасида танилган бастакор, созанда ва қўшиқчилар маҳоратидан унумли фойдаланиш ўша давр тақозоси эди.

Мисол учун, Ҳалима Носирова, Тамарахоним, Саттор Ярашев, Эргаш Йўлдошев, Мухиддин Қориёкубов, Толибжон Бадинов, Муроджон Аҳмедов, Назира Аҳмедова, Мукаррама Азизова, Мехри Абдуллаева каби санъаткорлар ижодий фаолиятлари фикримизнинг яққол далилидир. Шу нуқтаи назардан, Ҳабиба Охунова ижодига назар солсак, у киши томонидан ижро қилинган Нурхон, Зухра, Лайли, Шоҳсанам каби ариялар санъат шинавандаларига миллий руҳда суғорилган, анъанавий қўшиқлар сингари ёқимли шаклда ижро қилиб, етказиб берилгани бу улкан истеъдод эгасининг яна бир ижобий қиррасидан далолат беради. Одатда, бастакор қаҳрамоннинг феъл-атворини, ҳис-туйғуларини, ички кечинмаларини куй, оҳанг орқали қаҳрамоннинг асосий чикиши ҳисобланмиш ария, ариоза ҳамда турли вокал ансамблар воситасида очиб беришга ҳаракат қиласи. Ҳабиба Охунова бастакор томонидан кўзланган мақсадни у ўйлагандан ҳам ўн чандон яхшироқ ижро этиб, уddeлай оларди. Натижада, у томонидан ижро қилинган Нурхон, Зухра, Шоҳсанам ва яна кўплаб ариялари қўшиқ шинавандаларига ария эмас, чинакам анъанавий ижро маҳсули, мумтоз қўшиқ сифатида етиб келарди.

*Эй сабо, боргил, саломимни
Ёру вафодоримга айт.
Сарбасар ҳасратларимни
Бехабар ёримга айт.*

Ушбу арияни тинглар экансиз асар қаҳрамони Нурхоннинг руҳий ҳолати, ёрга интилиши, унинг соғинчлари, изтироблари кўз олдингизда яққол намоён бўлади.

Хонандада лирик-драматик сопрано овоз бўлиб, ижро пайтида барча регистрларда бир текис янгарди. Унинг овози нафасга таянган кучли, жарангдор, ширали, томошибинларнинг барчасига эшитиларли даражада эди. Шу боис ҳам у барча қаҳрамонларининг вокал партияларини қийналмай, эркин ижро қилишга эришарди. Бундай овозларни ноёб овоз десак муболага бўлмайди.

Ҳабиба Охунова томонидан ижро қилинган асарлардан бўлажак хонандалар, мусиқа тарбиячиларининг қўшиқчилик маҳоратини шакллантириш ва ўстиришда фойдаланишимиз мақсадга мувофиқ бўларди. Умид киламизки, Наманган театри ва ўзбек мусиқа драмаси тарихида сўнмас из қолдирган забардаст санъаткор Ҳабиба Охунова узок йиллар ўзбек қўшиқ шинавандалари қалбida яшаб қолади.

«АЛЛА»НИНГ СЕҲРИ

Ҳабиба Охунованинг “Алла” қўшиги ўзбек миллатининг оромбахш мусиқий-маънавий бойлигидир.

Ҳабиба Охунованинг “Алла”си аллақачон чет эллардаги ватандошлиаримиз хонадонларига ҳам кириб борган.

“Алла”ни эшитиб биз улғайдик, киз фарзандларимиз она бўлиш баҳтига мұяссар бўлди, улар эса набиралиаримизга, айнан, ўша “Алла”ни куйламоқдалар.

Фарзанд дунёга келгандан кейин биринчи озука “Аzon” бўлса, иккинчиси “Алла”дир.

Ҳар бир онанинг ўз “Алла”си бор.

“Алла”ни айтмаган она борми?

“Алла” меҳрдан яралган оромбахш оҳанг.

“Алла” онанинг болага дарду ноласи.

“Алла” оналарнинг болаларга аталган бош ва шоҳ ўлмас асаридир.

“Алла” меҳр қўшиғидир.

“Алла” болаларнинг маънавий озуқаси.

ҲАБИБАНИНГ “АЛЛА”СИ

Дунёда она алласидан улуғроқ қўшиқ бўлмаса керак. Чунки не-не орзу-умидлар билан дунёга келган чақалоқни бағрига босиб, бешик тебратиб, юрак тубидан чиққан нидо оғушида алла айтган оналар фарзандининг баҳтини тилаб, бу сирли қўшиқни яхши ният билан куйлайдилар. Чунки, ҳар бир она ўз алласини ўзининг оҳангига юракдан чиққан сўзлар замирида айтади. Алла таъсирида гўдак ором олиб, уйкуга кетади. Ярим кечада чақалоқ уйғонса, алла яна давом этаверади. Алла чегара билмайди.

Алла айтай, жоним болам,

Кулоқ солгин, алла.

Ўзининг маҳзун “Алла”си билан юракларни зир титратган, оналаримизнинг орзу-умидларини аниқ ижро

орқали тингловчиларга етказа олган ноёб овоз соҳибаси Ҳабибаҳон Охунова эди.

Ҳабибаҳон опа ўзининг гўзал қўшиқлари, театр ва кино санъатида қайтарилмас образлари орқали санъат газнасидан халқимизга чиройли гулдаста тақдим этдики, бу гулдаста ўзининг турфа гуллари, хушбўй атри билан дилларни яйратиб, қалбларга ҳанузгача ором баҳш этмоқда.

С. Манипов,
Фарғона давлат университети профессори,
Ўзбекистон халқ артисти,
Турон фанлар академияси академиги.

* * *

“Алла” ҳали ақлинни танимаган ўдакка бобо-ю момо, ота-ю она, ака-ю опани танигади. Унга насл-насаб, шажарани танишни ўргатади. Алла тинглаган бола онгидагўзал фазилатлар камол топади. Унга одамларга муруватли, саховатли, оқибатли бўлиш каби инсоний жиҳатларни сингдиришга кўмак беради. Эҳтимол, шундандир, не-не замонлар бўхронларидан халқнинг бебаҳо бойлиги сифатида “Алла” ҳам омон ўтди.

Оналаримиз минг-минг йиллар мобайнида алла айтишдан тўхтамаганлар. Бундан буён ҳам бешик тебратиб, беланчакка боласини ётқизиб, бағрига босиб алласини айтаверадилар.

Бундай меҳр қўшигини тинглаган болалари онам деб сўйди, отам деб меҳр берди. Ватанини севди, остоинани жон қадар улуғлади.

Алла эшитган бола ана шундай куч олади. Эҳтимол, бу қўшикнинг ўлмаслиги, абадийлиги шундандир?

“Алла” қўшигининг энг моҳир ижрочиси санъат тарғиботчиси Ҳабибаҳон опа Охунованинг ўзбек миллий санъатимиз ривожига қўшган ҳиссаси беҳисобдир.

Гулжаҳон Мардонова,
Ўзбекистон журналистлар ижодий уюшмаси ъзоси.

* * *

Ўзбек халқ қўшиклари буюк халқимизнинг кўхна меъроси ҳисобланиб, ҳамма даврларда ҳам ўзининг тарбиявий томонлари билан кишиларнинг мъянавий жиҳатдан юксак шахс бўлиб шаклланишида ўрни бекиёсдир. Оналаримиз асрлар оша алла қўшиғини куйлаб келдилар. Бешиклар тебратиб, боласини беланчакка ётқизиб, бағрига босиб, алла айтдилар. Алла – оналарнинг болалари, сингиллари ёки укаларини ухлатиш, ором олишлари учун тебратиб айтгиладиган меҳр қўшиғидир. Алла айтиш хотин-қизларга хос.

Менинг онам айнан Ҳабиба Охунованинг алласини севиб бизни вояга еткиздирган бўлсалар, мен ҳам фарзандларимни шу алла билан тарбиялайпман. Чунки бу меҳр қўшиғи болаларимизни Ватанини севишга, отоналарини ҳурмат килишга ва яхшиликка чорлайдиган эзгулик ариясиdir.

Ўзбек бастакори ва композиторлари бир талай янги аллаларни яратганлар. Баъзан чолғу аллалари ҳам учрайди.

Ушбу алла куйини республикамиздаги аксарият со зандалар чиройли ва гўзал тарзда ҳануз шоҳ асар қаторида севиб ижро этиб келмокдалар.

Айнан, Ҳабиба опанинг “Алла” қўшиғи шоира Саида Зуннунова қаламига мансуб бўлиб, куйини бастакор Каримжон Мансуров яратган.

Нилуфар Шодмонова,
Наманган педагогика коллежи ўқитувчisi.

ҲАБИБА ОХУНОВА ҲАҚИДА ДЎСТЛАРИ, МУХЛИСЛАРИ ВА ЯҚИНЛАРИНИНГ ДИЛ СЎЗЛАРИ

ИСТЕЬДОДГА ТАЪЗИМ

Ўзбекистон халқ артисти Ҳабиба Охунова ҳақида унинг замондошлари, у билан бирга ўқиган, ишлаган ёки уни яқиндан билган кўплаб санаъткорлар, шоирлар, илмфан эгалари, оддий инсонлар хотиралар, китоблар, бағишлов шеърлар ёзганлар. Ана шундай битиклардан сизларниң эътиборингизга ҳам ҳавола этишни лозим деб билдиқ.

* * *

Наманган театрини Ҳабиба Охуновасиз тасаввур этиш қийин. Чет эл сафарларига борганимизда, ватандошларимиз Ҳабиба Охунова ҳақида сўраганларида ҳайрон колганман ва фахрланганман. Демак, улар ўзбек кўшикларини эшлишга жуда хумор эканлар.

**Камолиддин Раҳимов,
Ўзбекистон халқ артисти.**

* * *

Яхши актёр ҳеч қачон рол танламайди. Ҳабиба Охунова ҳам худди ана шундай актрисалардан эди. Театр унинг жони дили бўлган. Фидойи актриса, бетакрор кўшик ижрочиси – ҳар кимга ҳам бундай истеъдод насиб этавермайди. У ҳамиша Наманган театрида ёркин юлдуз бўлган, шундай бўлиб қолади.

**Ўринбай Нуралиев,
Ўзбекистон халқ артисти.**

* * *

1968 йил июн ойида мақом ансабли билан Наманган вилоятига ижодий сафарга борган эдим. Таникли бастакор Фахриддин Содиков билан Наманган истироҳат боғида жойлашган ёзги театрга яқинлашганимизда чиройли, қочиримли, ўзгача малоҳат билан “Гузал” қўшиғи ижро этилаётган экан. Бу кўшик мохирона ижроси билан бизни батамом мафтун этди. Фахриддин ака Ҳабиба Охуновани тезроқ Тошкентга бориб, қўшиқларини ёздиришни маслаҳат берди.

Ориф Алимаҳсумов,
Ўзбекистон ҳалқ артисти.

* * *

Мен Ҳабибахон билан Тошкентда бир тадбирда учрашганман. Концертга тайёргарлик қўраётган эдик, бир маҳал Ҳабиба Охунова кириб келди. У мен билан кучоқлашиб кўришиб, “Сиз менинг устозим бўласиз, чунки мен сизнинг қўшиқларингизни эшишиб, қўшиқчи булдим”, деди. Ҳабибахон менинг “Барно йигит”, “Ўйланма”, “Ноз этма”, “Ишқ таронаси”, “Ошиқ Ғарип ва Шоҳсанам” достонидаги “Ўғлима ўхшайди овозинг сани”, “Озод қил” деган қўшиқларимни пластинкадан қайта-қайта эшишиб, ёд олганини айтиб берди. Кейинчалиқ, Зебо Ганиева номидаги ҳарбий ансамблъ билан Наманганга сафарга бордик. Ансамблнинг бадиий раҳбари Гавҳар опа Рахимова билан Ҳабибахоннинг уйларида меҳмон бўлганмиз. Намангандаги концертимизда Ҳабиба Охунова билан “Барно йигит”, “Ўғлима ўхшайди овозинг сани” қўшиқларини бирга ижро этдик. Мен ҳам сизга ўхшаб атлас кўйлак, дўппи кийиб сахнага чиқканман, деди у. Жуда меҳрибон, камтар эди. Шогирд устоздан ўзар, деганларидек, Ҳабибахон тинмасдан ўз устида ишлаб, қўп меҳнат килиб, спектаклларда бош ролларни муваффақиятли ижро этиб, машҳур санъаткор бўлиб кетди.

Мен баралла, устоз санъаткор Ҳалима Носировадан кейин Ҳабиба Охуновани Ўзбекистон булбули, деб айта оламан. У чинакам булбул эди. Шу боис қўшиқ деб аталмиш гўзал боғ-чаманларда ўзининг бетакрор ва нафис қўшиқлари халқимизнинг бебаҳо маънавий мулкига айланди. Бу бойликни ҳеч нарса билан ўлчаб бўлмайди.

Коммуна Исмоилова,
Ўзбекистон ҳалқ артисти.

* * *

Биз Ҳабиба Охунова билан бир вақтда Ўзбекистон ҳалқ артисти унвонига сазовор бўлганмиз. Ўшанда Ҳабиба Охунова 32 ёшда эди.

Бизни бу шарафли унвонни топшириш маросимида тақлиф этишганда Ҳабиба опа залнинг энг чеккасидаги учинчими, тўртинчи қаторга келиб ўтириди. Бу санъаткор жуда камтар, оддий инсон эди. Мен биринчи бўлиб бориб, уни табриклаганман. У айрим санъаткорларга ўхшаб ўзини ҳар ёққа урмасди. Қадрини биларди. Ҳабибахон бир чараклаб, кўзларни, қалбларни яшнатиб, яйратиб кетган энг гўзал юлдузга ўхшайди. Лекин бу юлдуз сўнмаган. У ҳамон қўшиқ санъати осмонида қайта-қайта порлаб туришига, узок йиллар тароватини йўқотмаслигига ишонаман.

Турғун Азизов,
Ўзбекистон ҳалқ артисти.

МЕН “ОТАСИ” БЎЛГАНМАН

Ҳабибахоним Охунова, ҳақиқатан, бетакрор санъаткор. Биз унинг таърифини эшитиб, Андижонга бориб, Асакадан топиб келганимизда ёшгина қиз эди. Ўзини санъатга уриб, тез орада истеъдодини намоён этди. Дастрлаб “Нурхон”ни ўйнади. Мен спектаклда унинг акаси ролини талқин этдим. Кейин-кейин, шу спектаклни

биргалишиб ўйнаб юриб, мен “отаси” бўлдим, Онахон онасини ўхшатди. Мен саҳнада Нурхон образини қиёмига етказиб ўйнаган жуда кўп артистларни кўрдим. Турсунхон Жаъфарова, Фароғат Раҳматова, Г. Эгамбердиева, О. Тожибоева ҳам бу ролни юксак маҳорат билан ижро этишган. Бироқ, айнан, Ҳабиба Охунова ижросидаги Нурхон ўша давр ўзбек қизлари тимсолини ёрқин очиб берди, десам янгишмайман.

**Маматхон Убайдуллаев,
Ўзбекистон халқ артисти.**

* * *

Мен ҳам Ҳабиба Охунованинг ашаддий мухлисиман. Опа билан охирги марта Балиқчи туманида бўлган концертда учрашганман. У киши ўзини анча олдириб қўйган, ранг-рўйи бир аҳволда эди. Бир чеккада ғамгин ўтирган опанинг ёнига бориб, саломлашиб, кўнглини кўтаргандай бўлдим. Анча очилиб гаплашдик. Саҳнага чиққанда ҳам ўша кайфиятда чиройли, гўзал қўшикларни айтди. Овоз ўша-дард ва нолага тўла эди.

Ҳабиба Охунова ўз қўшиклари билан санъатда бурилиш ясаган санъаткор. Айниқса, мусиқали драмада ижро йўлини ўзгартиб юборганди. Сўнгти 15-20 йил ичida театрга келган актрисалар Ҳабиба Охунова ижроси йўлидан борган, десам янгишмайман. Биргина “Алла” қўшиғи Тошкент давлат санъат институтида кириш имтиҳони вазифасини ўтаётгани Ҳабиба Охунова қўшикларининг умри боқийлигини кўрсатиб турибди.

**Ҳожибой Тожибоев,
машҳур сўз устаси.**

* * *

Ҳабиба Охунованинг ажойиб, дилни сеҳрловчи овози бор эди. У пайтларда театрга Ҳабибаҳонни эшитгани келишарди.

Ҳабибаҳон опа шеърларимни ёқтириб, ўзи танлаб, куйга соларди. Менинг “Ошнолигим”, “Йўлларингнинг ҳилоли бўлай” шеърларим шулар жумласидан эди.

У узок яшashi мумкин эди, турли турмуш муаммолари уни зарпечакдек енгди. Ҳаммамиз ўз тинчлигимизни ўйлаймиз. Бироннинг дардига эътиборсизроқ бўламиз, аммо ўлимидан сўнг афсус чекамиз, эъзозлашга шошамиз. Ҳабибаҳон опа орамизда, у ҳамиша тирикдай, субҳи саболарда уларнинг алласи тараалаётгандай бўлаверади.

Яна баҳор келди гуллари билан,
Куёш иситади нурлари билан.
Субҳи содикларда “Алла” айтади,
Ҳабибаҳон сўз дурлари билан.

Қўшикни, гулларни севиб яшади,
Инсонлар дилини сезиб яшади.
“Алла” айтаётib Ҳабибаҳоним,
Қўшикни сехрда тизиб яшади.

Қўшик-куйда бордир мушк билан анбар,
Қўшик билан куйлар аслида гавҳар.
Ҳабиба куйларди шунчалар дилбар,
Уни абадий ёд этар Санобар.

Санобар Ҳасанова,
шоира.

* * *

Биз ўтказаётган барча тадбирлар билан Ҳабибаҳонимни кўкларга кўтарганимиз йўқ. Чунки, Ҳабибаҳон Охунова ўз қўшиклари билан, яратган образлари билан ўз обру-эътиборини юксакларга кўтарганлар. Биз бу хотира монументини ўрнатиб, Ҳабиба опага ҳайкал қўйганимиз йўқ, чунки, Ҳабибаҳоним ўзларининг ўлмас қўшиклари билан ўзларига ҳеч нурамас ҳайкал қўйиб кетганлар. Бугун мана шу хотира кечасида Ҳабибаҳон

опа куйлаган қўшиқларни ижро этган таниқли хонандалар ҳам қўшиқни у кишидек куйлай олармиканман, деган хадиксираш билан қўшиқларни бошлашди. Ижро-чиларнинг хавотирга тушишлари қўшиқ бекаси Ҳабиба Охунованинг юксак истеъдод эгаси эканлигидан далолат бериб турибди.

Ҳабиба Охунова мана шу театр даргоҳида бир умр садоқат билан меҳнат қилди, халқига хизмат қилди. Мана шу хизрнафас хонандасини Ўзбекистон халқи азизу мукаррам қилиб, бошига кўтармокда.

Ҳабибахоним, сиз ҳали узоқ йиллар халқимиз ардоғида бўласиз. Мен бир оддий санъаткор сифатида Ҳабиба опа хотираси олдида таъзим қиласман.

Ҳабиба Охунова қўшиқ куйлаб, бол тотди, ҳам оғу тутди. Лекин бу дунёга қўшиқ куйлагани келди, инсонлар қалбини эритиб, чақмоқдай чақнаб, учиб кетди. Қилган яхшилик ва савоб ишлари қиёматгача ўзига ҳамроҳ бўлсин.

Муҳаммадали Абдуқундузов,
Ўзбекистон ҳалқ артисти.

(Наманганда бўлган хотира кечасидаги нутқидан)

* * *

Инсон умри фақат қувноқ ва шўх-шодон қўшиқлардан иборат эмас, балки маҳзун, дардчил хонишлардан ҳам иборат бўладики, буни Ҳабиба Охунованинг ҳаёти ва ижоди жараённида яна бир бор гувоҳ бўлдик.

Ҳаётдаги барча қийинчиликларга чидаб яшади Ҳабиба опа. Чунки, театр унинг жону дили, бутун борлиғи, умрининг мазмун-моҳияти эди. 20 ёшида санъат соҳасига келган, дейишади. Лекин Ҳабиба Охунова жонидан азиз бўлиб қолган театрни, Наманганни ташлаб кета олмади. Шунинг учун ҳам у тўлиб-тошиб гўзал Наманганни, унинг пок ниятли инсонларини мадҳ этди. Ҳабиба Охунова том маънода Наманган фарзанди эди. Ўзини бу юртнинг бир оташин парчаси деб хис этарди.

Ҳақиқатан, Ҳабиба опанинг ишқи Наманганга, унинг соддадил одамларига тушганди. У умрининг охиригача мана шу соддадил, самимий ишқига содик қолди. Баъзи бир кимсаларнинг қилмишларидан ўзининг санъатини, наманганликларга бўлган буюк муҳаббатини устун қўйди. Бу шундай кудратли муҳаббат эдики, бундай беғубор меҳр фақат Ҳабиба опа сингари юраги кенг инсонлар қалбидагина илдиз отиши мумкин.

Ҳабиба опа кўнгли тоза, ишонувчан, соддадил бўлгани учун ҳаётда кўп қоқиларди. Шунинг учун қўшиклари иолаларга тўла эди. Лекин театрга келган кунданоқ барҳаётлик сахнасига чиқсан туғма талант соҳибаси ўзининг гўзал қўшиклари ва яратган образлари билан умрини бетакрор санъат билан абадиятга муҳрлаб қўйди.

Орадан етти йил ўтиб, ҳақиқат яна қарор топди, эътибор қозонди, хотира баҳори яна гул очди, тарих унинг пойига шараф гулларини сочди.

Ўзбекистон Республикаси Маданият ишлари вазирлиги, “Ўзбектеатр” ижодий ишлаб чиқариш бирлашмаси, Наманган вилояти ҳокимлиги, маданият ишлари бошқармаси, Навоий номли мусиқали драма театри жамоаси ҳамкорликда ўзбек миллий театри ва қўшиклик санъатининг йирик намоёндаси, Ўзбекистон халқ артисти Ҳабиба Охунова хотирасига бағишлиб катта тадбир ўтказди. 2001 йил 28 март куни Муқимий номидаги ўзбек давлат мусиқа театрида “Санъат бўстонининг булбулигўёси” мавзусида хотира кечаси ўтказилди. 30 март куни эса Наманган шаҳрида Ҳабиба Охуновага ўрнатилган ёдгорлик лавҳаси очилди. Шу куни Алишер Навоий нимидаги Наманган театрида хотира тадбири давом этди. Ушбу тадбирни таниқли режиссёр Аҳад Пармонов сахналаштирди. Ҳабиба Охунова қўшиклари таниқли хонандалар томонидан ижро этилиб, унинг хотирасига хурмат бажо келтирилди.

Ҳалима Юсупова,
Ўзбекистон телевидениси сухандони,
“Йўлларингнинг ҳилоли бўлай” китоби муаллифи.

ОҚ АТИРГУЛГА СӨГИНЧ

Мен ушбу тарихий тадбирнинг сценарий муаллифи бўлганимдан бениҳоя хурсандман. Шундай санъаткорнинг хотира кечасини ўтказишда иштирок этиш кишига масъулият юклайди. Сўзимни “Алла” ҳақида ёзган шеър билан бошласам.

*Юртим! Мен борингни куйлаб ўтган ул,
Мен, сокин дарёда оқиб кетган гул.
Мен, тугма, жонидан игна ўтган қул,
Мени ҳам гоҳи-гоҳ эслаб қўй, ҳалқим!*

*Муҳаббат йўлида бағри куюкман,
Номардлар қўлида шоҳи қийикман,
Юрагин лоқайдлар еган кийикман,
Мени ҳам гоҳи-гоҳ эслаб қўй, ҳалқим!*

*Кўшиқ бўлиб келдим, шундай кетаман,
Хаёл осмонига учиб етаман,
Қабрда ётсам-да, меҳр кутаман,
Мени ҳам гоҳи-гоҳ эслаб қўй, ҳалқим!*

Ўтган асрнинг 90-йиллари эди, “Саодат” журналиниг топшириғи билан ҳузурнафас ҳофиза ва актриса, Ўзбекистон ҳалқ артисти Ҳабиба Охунова ҳақида мақола ёзиш учун Намангандаги бордим. Афсуски, маълум муддат ичида уларни топа олмадим. Тошкентта учишимга икки соат вақт қолганда, Ҳабиба Охунова оҳиста кириб келди. У мен тасаввур қилгандан ҳам малоҳатли, назокатли, гўзал ва мағрур эди. Шошиб, апил-тапил суҳбатлашмоқчи бўлганимда, у киши қисқа вақт ичида ҳеч нарса айтиб беролмаслигини, яна Намангандаги келганимда узоқ-узоқ суҳбатлашишига ваъда бердилар. Мен армон билан хайрлашдим. Ҳабиба Охунованинг оламдан ўтганилиги ҳақидаги шум хабар вужудимга титроқ солди. Қалбимга армон бўлиб ўрнашди. Армон! Мен бугун у ҳақда ёзишга жазм этдим. Шу унутилмас армонни қиз ва йигит

тимсоллари оркали кўрсатишга, санъаткорнинг янги қиррасини очишга ҳаракат қиласман. Бунинг ҳаммаси Ҳабиба Охунованинг аччиқ ва ширин армони эди.

Бу кеча оқ атиргулга соғинч кечаси. Мен сен билан гаплашмоқчиман. Ривоят қилишларича, қадимда парилар кўзга кўриниб учар экан. Водий узра учеб ўтаётган парилардан бир гурухи шу жаннатмакон юртда абадулабад қолиб кетишибди. Сен ўша парилар авлодидансан. Бу Аллоҳнинг инсониятга, санъат оламига қилган эҳсони эди. Сенинг хонишларингдан, нолаларингдан чаманзорлар ўз бағрида анвойи гулларнинг бир турини кашф этди. Жаннат қушчалари ўзгача хониш қила бошлидилар. Оlam илоҳий нурга тўлди. Сен дунёга келдинг!

ЙИГИТ (қўлида оқ гул) Қиз (қўлида оқ рўмол)

ЙИГИТ:

Тўхта, атиргулим,
Тўхта, оқ гулим.

Тўхта, осмонларда юрган фариштам.

ҚИЗ:

Ерлик ташвишларин
Ёдимга солманг,
Мен боришим керак,
Вактимни олманг.

ЙИГИТ:

Сенга саволим бор,
Жавоб бер, гулим?
Аёл деганлари нимадир ўзи?
У сехрли кучми?

Аёл капалакми?
Зумрад япроқми?
Аёл – бу оташми?
Аёл қуёшми?

ҚИЗ:

Аёл – бу Аллоҳнинг атои жони,
Аёл – бу дунёning жони жаҳони.
Аёл – бу нодир тош, чархга тутарлар,
Тиллари ёстига гоҳ беркитарлар.

ЙИГИТ:

Ха, сен, оташнафас ҳофизасан,
Лекин театр деб аталмиш мұқаддас даргох
Сенинг номингсиз кемтик күринади.

Чунки, сен яраттан қаҳрамонларинг
Гоҳ ҳандон отиб кулиши, гоҳ аччиқ күз ёшлари
театр сахнасининг ҳар бир кариичига тұқилди.

Сен Лайли, Шириң, Зухра, Холисхон, Жамила,
Нурхон бўлиб, саҳнани нурга тұлдирдинг.

ЙИГИТ: Бог күйнида икки дараҳт,

Бир-бирига интизор.

Сен бир дараҳт, мен бир дараҳт,
Куйиб-куйиб ўтдик, ёр.

Энди билсам, баҳор чоғи,
Очилиш керак экан.

Гулу райхон, мева бўлиб,
Сочилиш керак экан.

Илдизим ер остида,

Шовуллайман сен томон.

ЙИГИТ: Сен баҳтлимисан?

ҚИЗ: Ҳа, мен баҳтлиман, чунки, онаман.

ЙИГИТ: Онанинг баҳти нимада?

ҚИЗ: Онанинг баҳти болада.

....

ЙИГИТ: Эшитяпсанми, бу найни ким чалмоқда?

ҚИЗ: Дилядагини сўз ифода эта олмаган ишқ чалмоқда.

ЙИГИТ: Нега бу хазин нола қиласи?

ҚИЗ: Юракдаги дардни пора қиласи.

ЙИГИТ: Воажаб, етти жойи ўйилган най, шунга но-ла-ю афғон қиласи. Гүёки саккизинчи жойи ўйилса, ўз жонига чидаёлмай тарс ёрилиб кетгудай ...инсон юрагими? Муштимиз баробар келадиган юракнинг минг жойини ўйиб, ўн минг жойига заҳар сочсанг ҳам, сендан марҳаматини аямай, эзгулик нурини сочаверади. Шунчалар беғубор, хокисор, мунис, шунчалар садоқатли, мискин, эй, кўнгил!

Сен фаришта авлодидан эканлигиниг рост. Чунки, фариштагина барча азоб-уқубатларга яхшилик билан жавоб берса керак. Мен сенга нохушлик келтирдим. Сенга нохушлик келтирдим. Сенга сұяңчик бұлиш ўрнига жарлик ёқасига судрадим. Оёқ ости қилиб, тупроқ сингари топтадим...

ҚИЗ: Йүқ, ундей деманг. Мен сиздан миннатдорман. Негаки, менинг мурғак қалбим сизни деб яшади. Мен ўша жарлик ёқасида чиниқдим. Тан беришни ўргандым. Сиз түғрингизда тинмай қуйладим.

ЙИГИТ: Ё Раб! Мен ғазаб отига миниб, разолат тоғи томон учибман, Сенинг қалбингни меҳр-муруват билан сийлаш ўрнига захру заққум билан түлдирибман. Шунчалар худбин, бағритош эдим-ки, нега ўз вақтида тушунмадим? Сенга туну кун азоб бериш бўлди одатим..

Ё Раб, ё Раб!...

ҚИЗ: Келинг, бугун шириң сўзлаб, шириң қуйлайлик.

ЙИГИТ: Сен менинг гапимни бўлма, мен ношудга кеч бўлса ҳам ақл кирди. Сўқир кўзларим очилди.

Сендан узр сўрамоққа хаққим йўқ. Кечир мени, кечир, азизам..

ҚИЗ: Мен сизни кечирганман, мен ҳаммасини кечирдим. Мен бу дунёни бошдан оёқ кечирдим.

Юрагим, меҳрли, муҳаббатлидир,

Юлдузли, қуёшли, ҳароратлидир.

Кўнгил қушларини учиримлидир,

Кўнгил бошдан-оёқ кечиримлидир.

ҚИЗ: Нега бунча хомушсиз?

ЙИГИТ: Эшитдим, Тошкентда қолар эмишсан?

ҚИЗ: Устозим Рazzоқ Ҳамроев мени шу театрда олиб қолмоқчилар.

ЙИГИТ: Жон деб рози бўлгандирсан?

ҚИЗ: Йўқ, мен... мен минг бор узр сўрадим устоздан. Билмасам, нечун... Намангандан кетолмайман. Наманган менинг бору йўғим, қувончу қайғум, баҳтим

ҳам, саодатим ҳам Наманган! У йиғласа, йиғлайман, у кулса, куламан, чунки:

Машраб ялангоёқ кечган диёр у,

Усмон Ноғир сув ичган зилол булок у.

Шу боис Наманганни мангу макон этдим. Гулу майсалар мудом ўсиб ётган тупроғига жисмимни топширдим.

(Сўнг қабр кўриниши. Қабр тошига қуийдаги шеър битилган)

Аллалар айтдим сизга,

Оlam-олам маъно туярсиз.

Алла айтиб дунёдан ўтган

Хабибангиз эслаб қўярсиз.

Зулфия Мўминова,
Ўзбекистонда хизмат кўрсатган
маданият ходими.

* * *

Ҳабибаҳон чин инсон эди, ҳамманинг кўнглини олишни яхши кўрарди. Ҳабибаҳоннинг оламдан ўтганини радиодан эшитиб, бутун маҳалла билан бир автобус бўлиб, Наманганга бордик. Дағн мросимини ўtkазиб, юракларимиз қонга тўлиб, йиғлаб-йиғлаб Асакага қайтдик. Назаримда, бутун Асака-ю Наманган, маҳалла-қўй хувиллаб, тароватини йўқотгандай. Чунки, Ҳабибаҳонни орзиқиб кутардик. У келганда ҳаммаёқ яшинаб кетарди. Гарчи машҳур санъаткор бўлиб, довруғи республикамизга тарагиб кетган бўлса ҳам, биз учун ўша камтар, камсукум, соддадил қиз эди.

Тожихон Каримова,
санъаткорнинг тутинган опаси.

* * *

Мактабда драма тұғарғы раҳбари әдим. Ҳабибақондан бир синф юқори үқирдим. Мактабни битиргунча шу тұғарқада ҳар хил тадбирларни бирга үтказиб юрганмиз.

Мен мактабни битириб, механизатор бўлиб кетдим. Сўнгра бригадир, қишлоқ йигини раиси ва ҳоказо... Дугонам Ҳабиба эса етук санъаткор бўлиб етишди. Чунки, унда тұғма истеъдод бор әди. У ҳеч қачон қўшиқсиз, театрсиз, сахнасиз яшай олмасди.

Ҳабибақон яхши инсоний фазилатларга эга әди. 1983 йилда ўғлимга түй қилмоқчи бўлганимда уйимиз ёниб кетди. Ҳовлида, «Энди нима қиласман?!» – деб оғир хаёллар билан үтирганимда, Ҳабибақон кириб келди. Эшигтан бўлса керак-да. Бўйнидаги дур-гавҳарини шарт ечди-да, “Ма, олақол, тўйни тўхтатмай үтказиб юбор!” – деди. Унинг болаликдан кўли очиқлигини билардиму аммо бундай танти, мардлигини билмас эканман. Хуллас, марварид нархини заргар 1356 сўмга белгилади. Ўша пайтда бу жуда катта пул әди. Ҳали-ҳали ўғлим билан Ҳабибақонинг яхшилигини миннатдор бўлиб эслаб юрамиз. Дугонам ана шундай баҳоси йўқ инсон әди.

1980 йилда республикамизга донғи кетган машҳур паҳтакор эзгу ниятлар билан элга катта тўй қилди. Шу тўйга Ҳабибақон ҳам келди. Ҳабибақоннинг санъатига қойил қолған раҳбар “Газ-24” автомашинаси калитини тақдим этади. Лекин бизнинг мард дугонамиз машина калитини олмади...

Ҳамрохон Ашуррова,
дугонаси.

* * *

Синглим Ҳабибақон ёшлигидан ашула куйлашни яхши кўрарди. Кўлига нима тушса, чалиб, куйларди. Эсимда, 8-9 яшар қизалоқ лаганни чалиб, қўшиқ айтгаётгандада, дадам синглимни уришиб, қаттиқ тегдилар. Қўшиқ айтишига қаршилик қилдилар.

1952 йили отамиз вафот этдилар. Бу пайтда Ҳабиба 9-10 ёшда эди... Ҳабибахон кенжә фарзанд бўлгани учун онамизнинг унга меҳри бўлакча эди. Онажонимиз Ҳабиба қаерга борса, бирга борардилар. Ишга таклиф этишганда, Наманганга ҳам бирга кетдилар. У киши умрининг охиригача Ҳабибахон билан бирга яшадилар. Турмуш ўртоғи Фофуржон ош дамлашга уста эди, Ҳабиба ўчокқа ўт ёқишини яхши кўради. Синглим жониворларни ҳам ёқтиради. Ёзда болалари билан таътилни қишлокда ўтказарди. Сентябрда яна Наманганга кетишарди. Илоҳим, ётган жойлари жаннатда бўлсин!

**Ҳайитхон Жамолова,
опаси.**

* * *

Ҳабиба Охунова халқимиз қалбидан муносиб ўрин олган санъаткор сифатида шаклланди. У илоҳий оҳангларни тараннум эта оладиган истеъдод соҳибаси бўлиб, бастакорлар Ҳабиба Охунова учун маҳсус асарлар яратгандар. Кўп ижрочи қўшиқчилар унга тақлид қилишга, ҳаракат қилишади, аммо унинг ҳақиқий аналогини учратганимиз йўқ. Ҳофизадаги тўлқин, эшигувчиларнинг ўзига ром эта олиш қобилиятини бошқа қўшиқчиларда учратиш қийин. Ўзбекистон халқ артисти Ҳабиба Охунова биргина “Алла” қўшиғи билан ўзига ҳайкал қўйган буюк, ноёб истеъдод эгаси эди.

**Сойибжон Бегматов,
Ўзбекистон Мақом маркази директори.**

* * *

Биз бетакрор ҳофиза Ҳабиба Охунованинг қўшиқларини ёшлигимиздан эшитиб, катта бўғанмиз. Ҳозиргача қўшиқларидан баҳраманд бўлиб келмоқдамиз. Гарчи улар билан бир неча бор кўришган бўлсак-да, бироқ сұхбатлашиш баҳтига мұяссар бўлмаганмиз.

Устозимиз Ўзбекистон халқ ҳофизи Орифжон Хотамовни “сариёғ” ҳофиз деб аташган. Чунки уларнинг ижролари эшитувчиларга малҳам бўлган. Мен ҳам Ҳабиба опамни “сариёғ” ҳофиза деб атагим келди. Республикада қатор-қатор Ҳабиба Охунованинг издошлари бор. Бироқ уларнинг ижролари ўзгача.

Эркин Рўзиметов,
Ўзбекистон халқ ҳофизи.

* * *

Энг аввало, дугонам Ҳабиба Охунованинг азиз хотирасига атаб рисола чиқаётганини эшитган кунимданоқ қалбим қувончга тўлди. Биз 60-йилларда танишиб қадрдон бўлдик. Гарчи ёшимиз икки ёш фарқ қиласа-да, дугонам билан ҳудди туғишган опа-сингиллардек, жуда яқин бўлганмиз. Ҳабибахон ҳаётлигида яхши онларимизни кўп бирга ўтказганмиз. Ёзнинг саратонларида Шоҳимардонга бирга дам олишга бораидик. Устозимиз, СССР халқ артисти, “Баҳор” ансамблининг бадиий раҳбари Мукаррама Турғунбоеванинг бизга бўлган меҳрлари жуда бўлакча эди. Ўзбекистоннинг барча нуфузли тадбирларида бирга қатнашардик. Иккимиз бошқа-бошқа театрларда фаолият олиб бораидик. Аммо кўнглимиз яқинлиги бир-биrimизга бўлган меҳр бизни ҳеч қачон йироклаштира олмасди. Ҳабиба Охунова Намангандага энг етакчи актриса эди. У театрини севарди. Намангандага қаттиқ кўнгил боғлаганди. Мусоғирчиликни у ҳам, мен ҳам билардик. Дугонам нафақат етуқ актриса балким бетакрор профессионал қўшиқчи ҳам бўлган эди. Ҳабибахон санъат мактабини кўрмаган бўлса-да, аммо у ўзининг Худо берган истеъоди билан 32 ёшида Ўзбекистон халқ артисти унвонини олишга эришди. Ўзбекистон давлатининг ҳар икки энциклопедиясига киритилди. Театр соҳасида қўшиқчилик соҳасида ўзидан алоҳида изқолдирди.

У оиласида меҳрибон она, вакти келса ота ўрнида ҳам ўз бурчларини шараф билан бажара олган оила-парвар, яқин кишиларга, қариндош-уруғларга ва дугоналарига меҳр-муҳаббатини ҳар томонлама бера оладиган фаришта мисоли аёл эди. Бизнинг ширин ва гўзал учрашувларимиз ва эсда қолган лаҳзаларимиз хотира бўлиб қолди. Дунёда энг яқинларини йўқотишдек оғир мусибат ҳеч кимнинг бошига тушмасин. Мен актриса сифатида санъатига қойил қоганман.

2012-2013 йилларда Наманганда кетма-кет – Ўринбой Нуралиев ва Камолиддин Раҳимовларнинг 70 ёшга кириш муносабати билан юбилей тантаналарида қатнашдик. Ҳар гал театрга кирганимда Ҳабиба Охунова суратини кўриб, узоқ термулиб қолардим. Аммо бу ҳаётда худди туморимни йўқотгандекман. Такдир экан, дугонам фоний дунёдан барвақт ўтди. Бу ҳаётда синглим ҳокисор, камтарона яшади. Унинг иккинчи умри фарзандлари, набиралари биз каби қадрдонлари, энг асосийси, санъатсевар ҳалқимиз қалбида узоқ вақт давом этади. Яратганинг Ўзи жаннатига лойиқ кўрсинг. Дугонам, синглим хотирасини қалбимда абадий сақлайман.

Ёрқиной Хотамова,
Қирғизистонда хизмат кўрсатган артист,
Ўзбекистон ҳалқ артисти.

САНЪАТДА МАКТАБ ЯРАТГАН

Ҳабибаҳон Охунова ўзбек миллий ижро йўлининг янги мактабини очган санъаткор. Тоза нафас, тоза парда, ҳақиқий миллий оҳанг бор эди Ҳабиба опанинг нолалари ва қочирилмарида.

Яхши куйловчи ҳофиза аёллар кўп, лекин Ҳабиба опага етадигани кам. Унинг биттагина қўшиғи анчамунча қўшиқларнинг ўрнини босади. Бир куни биз концертда кўришиб қолдик. Ўзбекистон ҳалқ артисти Коммуна Исмоилова бастакор Фахриддин Содиков

музиқаси билан “Барно йигит” қўшиғини айтган йиллар эди. Коммуна опа жуда чиройли ижро этган бу қўшиқни Ҳабиба опа концертда янги оҳанг, янги дард, гўзал нафас билан шундай таъсири ижро этдики, бунга таҳсин ва тасанно айтмай илож йўқ эди. Менга шу концертда Ҳабиба опа билан сұхбатлашиш насиб қилганди. Опага: “Ният билан сизга бир қўшиқ тайёрлаганман”, дедим. Аммо қўшиқни бирга ишлаш насиб этмади.

Биз Ҳабиба опа ижро йўлини, ижро мактабини очишимиз лозим. Ҳозирги қўшиқчиларимиз Ҳабиба опа йўлини ўрганиб, шу йўлда қўшиқ айтсалар яхши бўларди. Чунки унинг қўшиқларига умрбокийлик муҳри босилган. Ҳали Ҳабиба Охунова қўшиқлари қанча-қанча юракларни ларзага солади...

Абдулошим Исмоилов,
Узбекистон халқ артисти,
таниқли созандо ва бастакор.

САНЬАТ МАЛИКАСИ

Ҳабиба Охунова дунёга келишининг ўзи санъат олами учун катта баҳт эди. Биз бу актриса билан деярли 30 йил атрофида бирга ижодий ҳамкорлик қилдик. Сизга маълумки, мусиқали драма жуда-жуда мураккаб жанр бўлиб, актёрдан ниҳоятда катта маҳорат, тажриба талаб қиласи. Қачонки, воқеа жанрини бирга қориштиргандагина кўзлаган мақсадга етиш мумкин. Ҳабибахон ҳар иккисини ҳам уддалайдиган, ҳатто, ўз вазифасини сиз ўйлагандан ҳам зиёда бажара оладиган, Наманган мусиқали театрининг энг ишонган, олди актрисаси бўлган. У доимо асосий ижобий миллатимиз қаҳрамонларининг образларини ўзига хос ўзгача бир жозиба билан ижро этдики, қойил қолмасдан иложингиз йўқ. Репертуаридағи Лайли образими, Жамила образими ёки бошқа роллар бўладими, барчага маъқул ва манзурлиги айни ҳакиқат. Унинг ўйнаган роллари-ю айтган қўшиқлари ҳам бир

жаҳон эди. Инсон сифатида оқкўнгил, соддадил, оиласида меҳрибон она ва бошқа фазилатлари кўп бўлган.

Ҳаёт давом этаверар экан, театримиз фаолият кўрсатиб турибди. Афуски, Ҳабиба Охуновага ўхшагани қайтиб келмайди. Эҳ, ачинасиз, эслайсиз. Ҳабиба Охунова ҳар бир айтган қўшигининг арияси ҳам бир спектакл эди. У саҳна асарларини ёниб, дард билан, жонини фидо қилиб, нолалари-ю кочиримларини жой-жойига қўйиб айтарди. Ватанини, Намангани, театрни севарди. Умри қисқа экан. Синглим! Сен буюк актёр, қўшикчилик санъатининг қироличаси эдинг!!

Карим Йўлдошев,
*Наманганд мусиқали театри бош режиссёри,
санъат арбоби, профессор.*

САНЪАТДАГИ САОДАТ

Ўзбекистон халқ артисти, эл севган хонанда ва актриса Андижон вилоятининг ардокли фарзандларидан бири Ҳабиба Охунова 1943 йил 10 январда Асака туманида хизматчи оиласида дунёга келди.

У ҳали мактабда ўқиб юрган қезларидаёқ санъат кошонасига биринчи қадамларини қўйиб улгурган эди. Кўп ўтмай жозибадор қўшиқ ва рақслари орқали туман, шаҳар, вилоят миқиёсида бўлиб ўтадиган қўриктанловларда фахрли ўринларни қўлга кирита бошлади. Унинг қўнғироқдай овози, тиришқоқлиги, истеъододи таникли санъаткорлар эътиборини тортиши табиий эди.

Машхур устоз Ғуломжон Рўзибоев ёш Ҳабибани Асака халқ тўгараги машғулотларига таклиф этди. Бу ерда у катта санъат билан танишди ва истеъододи чархланди. 1956 йилда бу қобилиятли қизга Андижон театри эшиклари очилди – эндиғина 16 баҳорни кўрган қиз жамоага актриса ва ракқоса сифатида ишга қабул қилинди!

Азалдан халқ орасида Андижон театри хақида “Санъат дорилфунуни” деган ибора қўлланилади. Бу гап бежиз айтилмаган. Халқимизнинг севимли санъаткори, Халқ артисти Аббос Бакиров, бош дирижёр Ўзбекистон санъат арбоби Муқимжон Ҳабибовлар Ҳабибанинг тарбиясига алоҳида эътиборли бўлдилар. Кунларнинг бирида Аббос Бакиров театр пардоҳонасидан тараккаётган қўшиқ оҳангига маҳлиё бўлиб қолади. Қўшиқни охиригача тинглаган устоз Ҳабиба Охуновага оқ фотиҳа беради. Шундан сўнг унинг театр саҳнасида зафарли юриши бошланди. “Ватан ишқи” асаридаги Зулфи образи ёш актрисанинг катта саҳнага қўйган илк қадами бўлди.

Концертларда сарвқомат, истараси иссиқ, кўзи ҳамиша кулиб турадиган ёш санъаткор Ҳ. Охунова тез орада муҳлисларга яхши таниш бўлиб қолди. У бу даргоҳда ўзбек театрининг дарғалари ва санъат усталари Абдуваҳоб Азимов, Машрабжон Юнусов, Айсар Иброҳимов, Қосимжон Иброҳимов, Жалил Раҳимов, Нўймон Муродов, Ҳадича Аминова, Қамара Бурнашева, Азиза Аминова, Малоҳат Исоқова, Маърифат Убайдуллаева, Ғуломжон Ҳожиқулов, Ҳошимжон Олимжонов, Махмуджон Қодировлар билан бирга ижод қилиб, санъатнинг ажойиб намуналарини яратди. Ҳабиба Охунова бу табаррук инсонларни ҳамиша устозлари сифатида хурмат ва эъзоз билан тилга оларди.

1963 йилда Ҳабиба Охунова Наманган театрига таклиф этилиб, то умрининг охиригигача, яъни 31 йилу 2 ойу 44 кун бу қутлуг даргоҳда фаолият олиб борди. Театрнинг етакчи актрисаси ва хонандаси сифатида халқ меҳрини қозонди. Бу муқаддас масканда элизимзинг севимли санъаткорлари, ўз истеъоди ила халқимиз санъат шинавандалари қалбидан муносиб ўрин олган Мукарара Азизова, Мухриздин Мансуров, Собир Раҳмонов, Маматхон Убайдуллаев, Ўринбой Нуралиев, Махмуджон Исомиддинов, Турсуной Мамедова, Онахон Тожибоева, Рустам Ҳамроқулов ва Камолиддин Раҳимов

фаолият кўрсатган театр жамоасида Ҳабибаҳон эсга олинмаган куннинг ўзи йўқ.

Театр фойесида сунъаткорларнинг гулга бурканган сурати бунга яққол мисолдир. Ҳабиба Охунова қолдирган маънавий хазина ҳам театр олтин фондидан жой олган. Лайли, Ширин, Нурхон, Гули, Кумуш, Гулсара, Барчиной сингари миллий образлар, “Отелло” асаридағи Дездемона, Офелия сиймолари такрорланмас, ўзига хос маҳорат билан ижро этилган.

Санъаткор миллий қўшиқчилик соҳасида ҳам ўзига хос мактаб яратган. Таникли шоира Саида Зуннунова ижодига мансуб “Алла” шеъри Ҳабиба Охунова ижросида боқий қўшиққа айланди. Унинг ижросидаги бу қўшиқ сехридан олам-олам завқ олмаган инсон, бу сехрли наво кириб бормаган биронта хонадон йўқ. Шунингдек, “Най навоси”, “Эй сабо”, “Ошнолигинг” каби ўнлаб қўшиклари аллақачон муҳлислар қалбидан ўчмас жой олган.

Республика радиосининг олтин фондидаги сакланаётган бу мумтоз қўшиклар халқимиз маънавий меросини бойитди. Ҳабиба Охунованинг санъат соҳасидаги заҳматли меҳнати давлат ва халқ томонидан муносиб қадрланиб, 1975 йилда, 32 ёшида Ўзбекистон халқ артисти деган юксак шарафга эга бўлди.

Лекин тақдир битигини ҳеч ким ўзгартира олмайди. Кутимагандан, ҳаёт ва санъатда энди авж паллага кирган ноёб истеъдод эгасига кўз тегди. Оғир хасталик уни енгди. 51 ёшида санъаткор бу ёруғ оламдан абадийлик сари риҳлат қилди. Ҳабиба опа икки ўғил, бир қизнинг меҳрибон онаси, уч набиранинг севимли бувижони бўлишга улгурган, ўзидан ўлмас саҳна асарлари талкини, унуглилар қўшиклар гулдастасини қолдирган бўлса-да, барибир муҳлислар дилига “У ҳали ёш эди-ку..” деган армонни солиб кетди. Шундай пайтда инсон умри йиллар билан эмас, балки у қолдирган эзгу амаллар билан ўлчанади, деган ҳикмат нақадар ҳаётий эканига амин бўласиз. Ҳа, у ўзидан йиллар ўлчовига ҳам сиф-

майдиган катта маънавий бойлик қолдирди. Умрини абадият китобига ёзиб кетди.

Ўғли Абдусаттор онасини хотирлар экан, у ўз ҳаётида ҳалоллик ва тўғриликни шиор этиб яшаганини таъкидлайди. Кенжака ўғли Муҳаммаджон ҳаётдан эрта кўз юмди. Кизи Барнохон эса баҳтли оила бекаси сифатида фарзандларини тарбияламоқда.

Республикамиизда ҳар йили Ҳабиба Охунова номи билан юритиладиган “Алла” кўрик-танловида юзлаб ёш хонандалар иштирок этиб, унинг хотираси, ижодий йўли, ҳаётига ҳавас билан қараётгани таникли санъаткор қалбларда мангу яшаб қолганидан далолатдир.

Санъатбек Иноқов,
журналист.

ХУШОВОЗ ХОНАНДА

Бетакрор санъат устаси, хушовоз хонанда, моҳир актриса, Ўзбекистон ҳалқ артисти Ҳабиба Охунова истеъодига Камолиддин Раҳимов, Ўринбой Нуралиев, Турсуной Мамедова ва бошқа бир қатор ҳалқ артистлари қойил қолиб, тасаннолар айтишганига кўп бор гувоҳ бўлганмиз. Бу таҳсину олқишилар бежизга бўлмаган, албатта. Қолаверса, санъаткорга ҳақиқий баҳони ҳалқ беради. Мен ҳам Ҳабиба опа табиатидаги соддалик ва самимийликни кўриб, лол қолганман. Кунларнинг бирида, менинг ҳам қўшиқларимга ёрдам берсангиз, деб илтимос қилганларида улуғ инсонниниг бу қадар хоки-сорлигидан ибрат олганим, ўзимдан ҳижолат чекканим ёдимда. Севимли ва ардоқли санъаткор ижро этган барча қўшиқларнинг ашаддий муҳлиси эдим. Кейинчалик хотира кечаларида, у киши билан ўзаро ҳамкорлигимиз тўғрисида ҳар гал сўзлаганимда дилимда бир оғриқ, соғинч пайдо бўларди. Ҳабиба опа кўз ўнгимда ана шундай нурли сиймо бўлиб қолганлар. У кишининг қўшиқлар репертуаридан жой олган “Кўнгил”, “Найнинг

навоси”, “Алла”, “Ватан” каби кўплаб асарлар НамДУ “Мусиқий таълим” кафедраси талаба қизлари томонидан ҳамон ижро этилмоқда. Биз ўқитувчилар Ҳабиба опанинг бой санъат меросини ёшларга етказишида ҳамиша бор билим ва тажрибамизни сарфлайверамиз.

Қосимжон Раҳматов,
НамДУ катта ўқитувчиси,
най чолгуси моҳир ижрочиси.

БУЛБУЛНАФАС ҲОФИЗА

Ўзбек қўшиқчилик санъати ўзининг бетакрор тараққиёт йўли, мустақил анъаналарига эга. Улардан бири устоз-шогирдлик анъанасидир. Ўзбек қўшиқчилик санъати ривожига салмоқли ҳисса қўшган фидойи мусика усталарининг ижодий фаолияти, ёрқин хотираси халқимиз қалбida абадий яшайди.

Ўзбекистон халқ артисти, машҳур хонанда ва актриса Ҳабиба Охунова табиатан жуда камсуқум, соддадил, чинакам санъат фидойиси эди. У соҳталикини ёқтирилас, ҳеч қачон рол танламас, ўзига берилган ҳар қандай образни берилиб ўйнар эди. Спектаклдаги оммавий саҳналарда ҳам иштирок этаверарди. Ҳабиба опанинг севимли ролларидан бири Нурхон тимсоли эди. Ўзбекистон халқ артисти Маматхон Убайдуллаев Ҳабиба опани шундай хотирлайди: “Биз Ҳабиба Охуновани Андижоннинг Асакасидан олиб келганимизда ёшгина киз эди. Лекин у Наманган театрига келибок ўзига топширилган катта-кичик роллар, ажойиб оташнафас қўшиклари орқали ўзининг ноёб истеъдод эгаси эканини кўрсатди. Биринчи ўйнаган роли Нурхон эди. Нурхон ролини жуда кўп актрисалар ижро этган, бироқ Ҳабиба опанинг Нурхони ҳаммасидан аъло бўлган. У ўша давр қизларининг ибо-ҳаёсини юксак маҳорат билан кўрсатиб берган. Унинг бу маҳоратига, образдаги қаҳрамонлар

руҳиятини ҳаққоний акс эттириш санъатига тан бермай илож йўқ.”

Ҳабиба опа ўзининг баланд авжли, ёқимли, майин овози билан машхур хонанда сифатида ҳам миллионлаб мухлислар, санъат шинавандалари орасида ҳозирга қадар эъзоз ва эҳтиромга сазовор бўлиб келмоқда. Бу ҳам бўлса санъаткорнинг инсонлар қалбидан чукур жой олганидан далолатдир.

Қўшиқ шайдолари қалбидан жой олган “Алла”, “Сабо билан”, “Ошнолигинг”, “Наманган” каби қўшиклар гўё Ҳабиба опа учун ёзилгандек, ёки Ҳабиба опа шу қўшикларни куйлаш учун яралгандек тууларди. Чунки, у ижро этган қўшиқни қайта ижро этишнинг имкони йўқ, барибир у каби маромига етказиб бўлмайди. Шу боис назаримда, Ҳабиба опа мухлислари орасида фақат театр актрисаси эмас, балки кўпроқ хушовоз хонанда сифатида машхур бўлган, деб ўйлайман.

Ўзбекистон ҳалқ артисти Ҳабиб Саъдулла Ҳабиба опа ҳақида илиқ хотираларни сўзлайди.

“1976 йилнинг илк ёз кунларида оташзабон шоира Саида Зуннунованинг 50 йиллик юбилей тўйи муносабати билан жойларда адабий кечалар, китобхонлик анжуманлари, учрашув ва китоб кўргазмалари ташкил этилган ва бу тантаналар шоиранинг она юрти Андижонда бўладиган тўй кечаси билан якунланиши керак эди. Ўша тўй арафасида шоир ва драматург Ҳайитбой Азимий мени йўқлаб қолди. Борсам Ҳайитбой акага Ўзбекистон ҳалқ ёзувчиси, Саида Зуннунованинг турмуш ўртоғи, сўз устаси, ҳажвчи Саид Аҳмаддан мактуб ва тўй таклифномаси келган экан. Хат орасида Саид Аҳмад aka ҳажв аралаштирилган топқирилигини ишга солиб, тўёна ҳақида кўп ҳам ташвиш тортманг, Ҳабибахон Охуновани олиб келиб, у кишидан бир жуфт қўшиқ эшигсак кифоя, деган эканлар. У вактларда Ҳабиба Охунованинг санъаткор сифатида шухрати ҳам, маҳорати ҳам чўққига чиққан. Республика миқёсида бирон-бир тадбир уларсиз ўтмайдиган, яна бир неча ой олдин

Ўзбекистон халқ артисти деган унвонга сазовор бўлган эди. Хуллас, Наманган санъаткорларидан бир гурӯҳ тузилди. Ҳабибаҳонга қўнғироқ қилсақ, ака, тобим йўқ, дори ичиб, кўрпага үраниб ётибман, деб жавоб берди. Эртасига эрталаб Ҳайитбой Азимий ҳузуримда пайдо бўлди. У киши важоҳатимдан хавотирли сўради:

- Команда тайёрми?

- Тайёр, аммо тўёнани кўндира олмадим, - дедим.

- Тажанг бўлманг! - деди Ҳайитбой ака ва Ҳабибаҳоннинг телефон рақамини терди. Мехрибонлик билан ҳол-аҳвол сўрагач, “Саида опанинг юбилейига бориш хақида Ҳабиб гапирдими?”, деб сўради. Ҳабибаҳон опа бетоблигини айтиб, узр сўради. Шунда Ҳайитбой ака унинг ғурурини қўзғатадиган гап топди: “Андижон маданиятимизга икки буюк санъаткорни берди. Адабиётда Саида опа-ю, санъатда Ҳабиба Охунова! Сизлар шунуқа пайтда бир-бирларингизга жуда кераксизлар, одамлар нима дейди?” Ҳабибаҳон эригандай бўлди: “Хўп, майли, боришга бораману лекин ашула айттолмасам керак”, деган жавобни эшитиб, “Ҳа, баракалла, ашула айтиш-айтмаслик, бу бошқа гап, аммо бормасангиз бўлмайди”, деди. Жўнайдиган вақтга Ҳабибаҳон етиб келди.

Биз Андижонга етиб борганимизда у ерга гўё ёзувчилар уюшмаси кўчиб келгандай эди. Тўйни олиб бораётган Туроб Тўла биз ўтирган столга келиб, Убайдуллоҳон, Ҳабибаҳон сизларнинг табригингиздан кейин кўшиқ айтаман, деяпти, - деб қолди. Мен Саида опани табриклаб бўлиб, энди навбат Ҳабиба Охуновага дейишим биланоқ қарсак зални ларзага келтирди. Ҳабибаҳоннинг дард тўла хониши ҳаммаёқни босиб кетди. Тўйхонадаги барча меҳмонлар Ҳабибаҳонга маҳлиё бўлиб, қотиб қолишли. Унга сеҳрланиб, кўшиқларини жон қулоқлари билан тинглашди.

Ҳабибаҳоннинг овозида таърифлашга ожиз бир дард бор эди. Эҳ, мен уни билмас эканман. Унинг овози очилиб борар, чехраси ёришиб, шу анжуманда бор маҳоратини ишга солиб, гўё муҳлислари олдида хисобот

берарди. Гарчи қиска бўлса-да, шу йўл билан Саида опани ҳам хурсанд қилди, шоир Азимийнинг ҳам илтимосини бажо келтирди ва юртдошлари олдида юзи ёруғ бўлди. Барча тингловчилар қатори мен ҳам ана шу овознинг нола-ю сехрига банд бўлиб, гиналаримни унугандим, чунки, гина ўрнини ғурурланиш туйғуси батамом эгаллаб олган эди. Ҳабибахоннинг қўшиқлари сехридан маёт эдим, хаёлимда шеърий сатрлар жилвалинарди. Уйга келгач, уларни қоғозга туширдим. Унда кўйидаги сатрлар бор эди:

*Вужудим сел бўлиб оқсин,
Ҳабиба, айлагил хонии.
Ашуланг дилга ўт ёқсин,
Ҳабиба, айлагил хонии.”*

Ҳа, Ҳабиба опа ана шундай фазилатларга эга эди. Биз баъзан уни қадрлардик, баъзан эса қадрига етмадик. Бу ноёб санъаткорнинг эъзозини, ҳурматини ҳамиша ўрнига қўя олдик, деб айттолмайман. На чора, шулар ҳакида ўйласам, ушбу мисралар хаёлимдан ўтади:

*Қизиқ фалсафани кашф этмиш ҳаёт,
Бепарво қалблардан олгани учин.
Топганинг йўқотмоқ шарт бўлса, наҳот,
Оқибат қадрига етмоқлик учун.*

Ҳабиба Охунованинг ўзбек қўшиқчилиги ва театр санъати соҳасидаги хизматлари хукуматимиз томонидан муносиб баҳоланиб, 1975 йилда “Ўзбекистон ҳалқ артисти” унвони билан тақдирланди.

Аллоҳ у кишининг охиратларини обод қилсин!

Авазбек Маҳмудов,
Ўзбекистонда хизмат қўрсатган
маданият ходими.

ГАП БҮЛИШИ МУМКИН ЭМАС

Ўзбекистон халқ артисти Ҳабиба Охунованинг ҳар бир куйлаган қўшиғи ва ариялари тингловчиларни, кўп сонли мухлис ва шинавандаларини сехрли жозибаси билан ўзига ром этарди. Хонанданинг профессионал ижро услуби, айниқса, тиник, майин овози авж пардага чикқанда кишини ларзага соларди. Ўзбекистон халқ артисти Турсуной Мамедова билан “Навбаҳор” ансамблида бирга ижод қилган кезларимизда Ҳабиба опа тўғрисида шундай деганди: “Ўзбекистонда хонандалардан энг юқори авж пардаларда куйлаган санъаткорлардан бири Ҳалима Носирова бўлса, яна бири Ҳабиба Охуновадир”.

Турсуной опанинг самимий таърифини эшишиб, жуда хурсанд бўлгандик. Агар жиддий мулоҳаза юритсак, ростдан ҳам бундай ноёб истеъдодли қўшиқ ижрочисини ҳозир ҳам Республикаизда топиш амри маҳол. Ҳозирги кунда келажаги порлоқ яхши овоз соҳиблари кўп, аммо, айнан, Ҳабиба Охунованинг санъатига гал бўлиши мумкин эмас.

Мадаминжон Охунбоев,
“Навбаҳор” ансамбли мусиқа раҳбари,
педагог, моҳир созанда
Одилжон Муҳаммедов,
Наманган педагогика коллежи
ўқитувчиси.

ЭЛ СЕВГАН ИСТЕЪДОД СОХИБАСИ

“Тоҳир ва Зухра”да мен Юлдуз, Ҳабиба Охунова Зухра Ролини ижро этганмиз. “Равшан ва Зулхумор”да мен оққиз, у эса Зулхумор образини яратганмиз. Мен шу билан она образига ўтиб кетдим. Хуллас, Ҳабибаҳон

Ўйнаган барча спектаклларда унинг онаси бўлиб саҳнага чиққанман.

Онахон Тожибоева,

Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист.

КУДАЧИЛИК – МИНГ ЙИЛЧИЛИК

Ҳабиба Охунова менга қуда бўлғанларидан фахрланаман. Чунки улар эл суйган санъаткор эдилар. Бир-биrimizni чин дилдан ҳурмат қиласардик. У киши ҳаммага бирдек раҳмдил, айниқса, фарзандларига жуда меҳрибон аёл бўлган. Кудачилик қилганимизга 10 йил тўлса-да, ўртамиизда бирон бир ноҳушлик ёки низо бўлмаган. Афсуски, эл севган истеъоддли санъаткор орамизда ёш кетди. Жойлари жаннатда бўлсин, илоҳим, умрини фарзандларига берсин!

Омина Обулхиёрова,
кудаси.

МЎҶИЗАДАЙ БИР КЕЛИБ-КЕТДИ

Биз Ҳабиба опа Охунова билан 1969 йилдан бошлаб бирга ижод қилганимиз. Мени ўзига яқин олиб, баъзан оила, фарзандлари ҳақида гапириб берардилар. Ҳабиба Охунова ўзига жуда талабчан, бироз юраклари тор, инжиқлиги ҳам бор эди. Мен опанинг табиатини билганим учун тушунардим. Шу боис ижодий ҳамкорлигимиз анчагина самарали бўлган, кўплаб қўшикларига куй басталаганман. Масалан, Санобар Ҳасанова шеъри билан “Ошнолигим”, “Йўлларингнинг ҳилоли бўлай”, Абдуқаҳор Faффорийнинг шеъри билан “Одоб билан”, Барот Исроил сўзи билан “Кўркам ватаним”, Ўткир Рашид шеъри билан “Билмасанг”, “Сўзланг”, Ҳайитбой Азимов шеъри билан “Ўзинг” қўшиклари шулар

жумласидандир. Агар қўшиқ ёқиб қолса, ярим кечаси бўлса ҳам қўнгироқ қилиб, куйлаб берардилар. Мен мусиқани қанча юқори ноталар билан бошласам, у шунчалик баланд овозда авжга чиқаверарди. Қисқаси, имкониятларининг чек-чегараси йўқ эди. Энди Ҳабиба опа сингари қўшиқчи туғилармикан, билмадим. У, мўжизадай, дунёга бир келиб-кетди..

Спектаклларда симфоник оркестр жўрлигидаги арияларни ҳам миллийлаштириб, ўзбекча нолалар билан айтарди.

Театр жамоаси узоқ вилоятларга ижодий сафарларга кетганда онаси ва опасини, фарзандларини соғинарди. Шундай пайтларда у “Ёрилтош” ариясини. “Алломиши”даги “Қистаманг” номли Барчиной ариясини кўзлари ёшга тўлиб, йиглаб айтарди. Унга қўшилиб, биз ҳам йиғлардик. У киши қўшиқ айтганда, ҳатто, йўлакларга ҳам одамлар сиғмай кетарди. Чунки, опа микрофонсиз ҳам жуда баланд овозда куйларди. Ҳабиба Охунова санъатга жуда фидойи эди. Касал бўлса ҳам ишга келарди. Даволаниб ётсангиз бўлмайдими, дейишса, уйда баттар касал бўламан, театрга келсам тузалиб қолгандай сезаман ўзимни, дердилар раҳматли. Дам олиш кунлари ҳам бирров келиб-кетардилар. Қоровуллар: “Нега келдингиз?”, деб сурашса, йўлим шу томонга тушганди, деб жавоб берар эканлар.

Ҳабиба опанинг умр мазмуни, ҳаётини безаб турган нарса театр эди. Ҳар қандай шароитда ҳам театрсиз яшай олмаслигини англарди. Афсуски, театр у севгандек, у қадрлагандек Ҳабибанинг қадрига етмади. Назаримда, опанинг вафотидан сўнг театр хувиллаб қолгандай.

Эркин Холмирзаев,
бастакор созандা.

КАМСУҚУМ АЁЛ ЭДИ

Ҳабиба Охунова билан узоқ йиллар бирга фаолият олиб бордик. У ҳаётда ниҳоятда камтарин ва камсұқум, яхши аёл эди. Саҳнада рол ижро этибгина қолмай, балки оммавий саҳналарда ҳам чиқаверарди. Қанча машхур ва таникли бүлмасин, үзини бошқалардан баланд күрмас, аксинча, жамоада ҳамища күринмайгина юрарди. Унинг энг гүзәл фазилатларидан бири камтарлық эди. Камтарга камол, деб шунга айтсалар керак-да. Мен Ҳабиба опанинг рақсга тушишидан завқланардим. Ишонинг, ҳеч бир аёл, санъаткорларни қўйиб турайлик, Ҳабиба опадек куйга монанд рақс этганини кўрмаганман. Ўз касбига меҳри баланд эди, шундай санъаткор оламдан ёш ўтди-я, тақдир экан-да, начора.

Кундузхон Эгамбердиева,
раққоса ва лапарчи.

ҲАБИБА ОХУН ҚИЗИ АЙТМАГАН АлЛА

XX асрда она алласини Ҳабиба Охуновачалик маромига етказиб куйлаган бошқа бир қўшиқчи борлигини билмайман. Албатта, ўнлаб, юзлаб хонандалар «Алла»ни маҳорат билан ижро этишган, лекин ҳар гал бу ўлмас қўшиқни Ҳабиба опадан тинглаганимда, қўз ўнгимда тунлари бедор она, Ҳабиба опа сиймосидаги меҳрибон ва мушфик ўзбек аёли гавдаланаверади.

Алла дедим, Аллоҳ дедим, оҳ дедим,
Ўз юртингда сенга паноҳ дедим.
Асрадим юрагим остида сени,
Тилагим устида бўл чироқ, дедим.

Туғилдинг Алпомиш, мисли алп, алла,
Отангнинг отига жабдуқ ёп, алла.

Етмиш йил қўмилди ерга тилла тахт,
Кўнгиллар мунғайди унсиз олий аҳд.
Тунлар кун туғару эрк куртак туғар,
Темурнинг тахтига мингил, валиаҳд,
Бошингга оқ дурра ўрагил, алла,
Ўз юртингни ўзинг сўрагил, алла.
Бешикда ётибди жаҳонгир, алла.

Беш оға-инини бўлдилар бешга,
Мехр кўтарилиди ҳеч келмас Кешга.
Кўшиб беш бармоғинг айлантири муштга,
Кечиккан кеч бўлар, ош бўлсин эшга,
Юз йил, минг йил оша яша ҳур, алла,
Туркистон қўргонин қайта кур, алла.

Аллалар айтмоқка аллалар энди,
Хам бўлмагай олтин каллалар энди,
Ўн болам, минг болам, миллион боламга
Алла дедим, алла, аллалар энди,
Бешик учун дарахт ўтқазгин, алла,
Ҳар қизга ўн бешик тутқазгин, алла,

Умид бешигига гўдаклар тўлиб,
Аллани минг она айтсин жўр бўлиб,
Алладан гўдакни уйқу элитсин,
Катталар, оталар уйғониб кетсин.
Минг алла-ё, юз алла-ё, бир алла,
Бешикда ётибди жаҳонгир, алла.

Тўра Мирзо,
шоур.

* * *

Ҳамюртимиз Ҳабибаҳоним Охунова минг-минглаб мухлислар кўнглининг тўридан жой олган машҳур ва буюк истеъодод эгаси эди. Унинг “Алла” қўшиғининг

Ўзигина фарзандларимиз ҳамда туғилажақ янги авлодларимиз учун мўъжизавий, тиббий, табиий, мусиқий муолажадир.

Мирмаҳмуд Мирсайдуллаев,
Европа ва Россия кардиологлари асоциацияси
аъзоси, тиббиёт фанлари доктори, академик.

ОНАМДАН ФАХРЛАНАМАН

Ўзбекистон халқ артисти Ҳабиба Охунованинг фарзанди бўлганимиздан фахрланамиз. Биз оиласда уч нафар фарзанд эдик. Тўнгичи мен, укам ва синглим бор. Бизга меҳрибон она, ажойиб санъаткор тарбия берганлар. Волидамиз бизга ҳам она, ҳам ота ўрнида бўлганлар. Синглимиз онамизга ўхшаган, уни жуда хурмат қиласиз.

Абдусаттор,
ўғли.

МЕХРИБОН ОНА БЎЛГАНЛАР

Онажонимиз билан эрталаб саломлашиб, кўришганимиздан сўнг, ўzlари ўсма сиқиб, бизларни чақирардилар. Ҳовлига чиққанимизда бизнинг ўрнимизга улар дарров сув сепардилар. Фарзандларимизни, яъни, набираларини ўzlари ўйнатардилар, болаларга меҳр кўрсатишга, албатта, вақт ажратардилар. Рақс санъатига ниҳоятда ишқлари баланд эди. Бошқа ҳеч ким бу санъатга у кишичалик қизиқмаган бўлса керак, деб ўйлайман.

Фотима,
келини.

ЭРКАЛАБ ЎСТИРГАНЛАР

Оилада энг кенжә фарзанд бўлганимданми, онажоним мени ёшлигимдан эркалаб юриб, мактабга ўзлари олиб борардилар. Мен бошқача меҳр билан улғайтирганлар. Шунинг учун ойимнинг меҳрибон сиймоси бир умр ёдимдан чиқмайди. Ҳозирда ўғил фарзандларим бор. Онам ҳаёт бўлганларида роса қувонган бўлардилар. Турмушга чикиб, фарзандли бўлганимда, ёнимда бўлмадилар. Афсус, ҳаётимнинг баҳти кунларини онам билан баҳам кўриш насиб этмади. Ҳаётдан биргина армоним шу.

Барно,
қизи.

(Ушбу дил сўзлари Ўзбекистоң телевидениеси сухандони Ҳалима Юсупова Намангандан тайёрлаган маҳсус кўрсатувда эфирга узатилган)

* * *

Аям билан ўн йил бирга турган бўлсақ, бизга ҳеч қачон қаттиқ гапирмаганлар. Доимо сизлаб гаплашардилар. Жуда меҳрибон оқкўнгил эдилар. Бир куни ҳаммамизни янги спектаклинг премьерасига олиб бордилар. “Қайнона” спектакли қўйилаётган экан. Аям қайнона ролида чиқдилар. Баджаҳл, урушқоқ, келинига нисбатан зулмкор қайнона роли экан у. Лекин ҳаётда аксинча – кудаларга ҳам, келинларга ҳам жуда ширинсўз, хушмуомала эдилар.

Аям уйда сира сценарий ўқиганларини, янги образ яратишга тайёргарлик қилганларини эслолмайман. Уйда машқ қилмасдилар. Демак, театрда бўладиган репетиция жараёнида ролларни ўзлаштириб олар эканлар. Аяларнинг юксак маҳоратларига, истеъдодларига ўшанда яна бир карра қойил қолганман.

10 январь аямларнинг таваллуд кунлари. Худди шу куни қизимиз ҳам туғилди. Ҳар йили 10 январ куни бир армон билан аямларни эслаймиз. Аямиз саҳнада “Нурхон” ролини севиб ижро этганлари учун шу исмни яхши күрардилар. Шу боис, қизимизнинг исмини Моҳинурхон қўйдик. Келажакда набиралари уларнинг йўлларидан бориб, санъаткор бўлса ажаб эмас.

**Ойқиз,
келини.**

БАЛАНД АВЖДА КУЙЛАГАН

Ҳабиба Охунова бор куч ва маҳоратини, бутун умрини санъатга бағишлади. Ҳусусан, Намангандаги театрида актёр сифатида роллар ижро этиш билан бирга, халқ ашулалини ва бастакорлар асарларини ҳам юксак дид билан баланд авжларда куйлашга мұяссар бўлди. Шу боис, бежиз эмаски, унинг ижросидаги “Шахлоларинг”, “Феруз”, “Тановар”, “Ватан”, “Алла” каби кўплаб ашулалини санъат шинавандалрининг кўнгил мулкига айланган.

Бундан ташқари, Ҳабиба опа аллачилик санъати сирларини пухта эгалаган эдилар. У киши устозлари Оналон Тожибоевага тадбирларда, тўй-томушаларда ҳамнафаслик қилганлар. Таникли хонанда, эл эъзозига лойиқ санъаткор, ноёб овоз соҳибаси Ҳабиба Охунованинг порлоқ хотираси қалбимизда абадий сакланади.

**Толибжон Дадабоев,
Намангандаги педагогика коллежи
олий тоифали ўқитувчиси.**

ИСТЕЬДОДИ ЮҚОРИ ЭДИ

Ҳабиба Охунова билан ўтган асрнинг 70 йилларида танишганман. У билан ҳамкорликда Наманган симфоник оркестри жўрлигида “Лайли ва Мажнун” мусиқали драмасидаги “Ушшоқ” ашуласи ва “Лайли” арияси, “Машраб” мусиқий драмасидаги Гулруҳнинг “Жудо” кўшиғи, “Нурхон” мусиқий мусиқий драмасидан “Эй, сабо” каби кўплаб арияларни магнит тасмасига ёзишга мушарраф бўлганмиз. Бугунги кунгача Ҳабиба опа куйлаган қўшиқлар, ашулалар ва ариялар республика радиоси фонетикаси олтин фондидаги сақланмоқда.

Ҳабиба Охунова ишлаган даврда театримиз яна-да гуллаб-яшнади.

Ўша даврларни ҳаётимиздаги тарихга муҳрланган онлар, десам муболага эмас. Ҳабиба Охунованинг мусиқали драма актёри сифатида истеъоди ҳукумат томонидан муносиб баҳоланди. Уни Ўзбекистоннинг XX асрдаги “Булбул қўшиқчиси”, деб қўрқмасдан, баралла айтишим мумкин.

Яшин Умрзоков,
*Навоий мусиқали драма театри
собиқ бош дирижёри*

* * *

Мен театрга ишга келганимда Ҳабиба Охуновани кўриб, хуштор бўлиб қолганман десам ишонаверинглар. Уларни ўйнаган ролларини, қўшиқларини эшитиб маҳлиё бўлиб тикилаверардим. Опа мени ўзларининг ёнларига олдилар. Кўп спектаклларда ролларни дублёрда бирга ўйнардик. Мисол учун? Зухра, Ширин, Раъно, Нурхон ролларини бир кун улар ўйнасалар, иккинчи куни мен ўйнардим. Ҳакиқатан ҳам, Ҳабиба Охунова менинг устозим бўладилар. Бир куни Ўзбекистон халқ шоири Эркин Воҳидовга мени, шогирдим, деб таништирганларида бошум осмонга етганди.

Устозим кичиккўнгил, қалби пок инсон эдилар.
Охиратлари обод бўлсин. Илоҳим, жойлари жаннатда
бўлсин!

Карима Расулова,
Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист.

* * *

Театримизнинг фахри ҳисобланган Ўзбекистон ҳалқ артистлари Ўринбой Нуралиев, Камолиддин Раҳимов ва устозимиз Ҳабиба Охуновалар ҳаётлигида Намангандаги театри ўзининг салоҳияти билан Республикада алоҳида салобати бўлганлиги ҳеч кимга сир эмас. Юқорида зикр этилган санъаткорларнинг ҳар бири ёшларга ибратли мактаб яратдилар. Театр жамоаси уларни ҳамиша ҳурмат билан тилга оладилар. Тажрибали, ёши улуғ актёр ва актрисалар сафимиизда бўлишлари бизнинг баҳтимиз эди. Улар билан жамоамиз тўлиқ, файзли эди. Айниқса, Ҳабиба Охунованинг театр ривожига қўшган бекиёс улушкини эътироф этмасдан бўлмайди. Опанинг санъати нафақат водийда, балки Республикада ҳам тан олинганди. У ижро этган қаҳрамонлар образлари-ю айтган қўшиқлари бутун ҳам ўз аҳамияти ва жарангини йўқотмади. Устознинг ёрқин хотиралари абадий бўлсин.

Мехрихон Абдуллаева,
Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист.

* * *

Ҳабиба Охунова куйлаган “Алла”си, “Нурхон”даги Нурхон ҳамда «Лайли ва Мажнун»даги Лайли образлари қалбимга бир умр муҳрланган. Ҳабиба опа ўзбек миллатининг суюкли санъат соҳибаси эди.

Абдулазиз Абдураҳмоиров,
Фалсафа фанлари доктори.

* * *

Мен асли қўшиқ шайдосиман. Ўзбек халқининг фахрига айланган машҳур ҳофизлар М. Аҳмедов, Т. Қодиров, П. Мамадалиев, Т. Бадинов, қадрдан акам Ў. Нуралиев, Ж. Раҳимов, К. Раҳимов, ҳозирда халқимиз фахрига айланган Ш. Жўраев, М. Йулдошевлар каби санъаткорлар билан замондош бўлиб яшаш баҳтига эришдим. Уларнинг барчаси билан ҳаётда кўп ҳамсұхбат бўлдим. Менга Ҳабиба Охунованинг дилтортар қўшиклиарини эшлиши насиб этди. Ҳабиба опа умрининг сўнгги кунига қадар туғилиб ўсган Асакадан оёгини узмади. Ҳофиза Асакада туғилиб ўсган бўлсада, Намангандаги ҳақиқий санъаткор бўлиб элга танилди. Мен Ҳабиба Охунованинг барча айтган қўшиклиарини севиб тинглайман ва хиргойи қилиб юраман.

Абдуваҳоб Ҳайитов,
Истебфодаги зобит, санъат мухлиси.

ҲАБИБА ОХУНОВАНИ ЭСЛАБ

Асака ахли шу файзиёб заминда таваллуд топган ёрқин истеъдод эгалари билан ҳамиша фахрланиб келган. Ўз даврида Турон заминида маълум ва машҳур бўлган, мусиқа ва қўшиқ санъатини ривожига катта хисса қўшган бастакор ва санъаткорлар – Ғанижон Тошматов, Юсуфжон Дадажонов, театр ва қўшиклиик санъат усталари Айсар Иброҳимов, Абдулазиз Эшонов, Ҳабиба Охунова, бадиий сўз усталари Раҳматкул Яшаров, Сайдулло Тожибоев каби асакалик санъаткорлар юртга довруғ солганлар.

60-йилларни “Концерт” иили дейиш мумкин. Чунки театрнинг концерт гурӯҳи ҳар куни концертга чиқарди. Ўзбекистон халқ артистлари Қамара Бурнашева, Азиза Аминова, Айсар Иброҳимов, Гуломжон Ҳожиқулов, Жамил Раҳимовларнинг ҳар бир чиқишилари томошабин-

ларнинг гулдурос олқишиларига сазовор бўларди. Бу концерт дастурида ҳали ёш, сарвқомат, қораҷадан келган, истараси иссиқ, ҳамиша кўзлари кулиб турувчи Ҳабиба раққоса сифатида ўз ўрнига эга эди. У “Фарғонача рез” куйига чунонам шиддат билан ўйнар эдики, томошабин уни кузатиб, улгуролмай қоларди. Сўнгида гулдурос олқишилар янгарди. Ҳа, санъаткор ҳамиша томошабин олқишидан қувват олиб яшайди. Айниқса, ёш Ҳабиба ижоди олқишилардан яна ҳам тиниклашарди.

Кунларнинг бирида Аббос Бакиров:

- Муқимжон, созандаларни саҳнага тўплассангиз, битта ёш қўшиқчи бор, биргаликда эшитиб кўрсак, – деди.

- Ёш қўшиқчи ким экан? - деб сўради Муқимжон.

- Асакадан келган ҳалиги қора қиз бор-ку, ўша, – деди Аббос ака салобатли бир оҳангда.

- Ўйинчи қизми?

- Ўша қиз, балодай овози бор экан, оти нимайди?

- Ҳабиба!

Зум ўтмай созанда-ю актёrlар залда ҳозир бўлдилар.

- Қизим Ҳабибахон, овозингни синаб кўрсак дегандик, – дедилар Аббос ака

Кутилмаган бу таклифдан Ҳабиба ҳаяжонландими, ёки устознинг салобати босдими, юzlари лов-лов ёнди. Хуллас, имтиҳон аъло баҳога топширилди. Ҳабиба шундай куйладики, унинг янги қирралари очилди.

Ҳабиба орзиқиб, истаган кунлар келди. Театрдаги илк образи унга муваффақият олиб келди. У бир қатор спектаклларда қаҳрамонлар тимсолини яратди ва янги қўшиклари уни оммага танитди.

Ҳабибахоннинг Жумахон опасининг Матлубахон исмли қизи бўларди. Матлубахоннинг турмуш ўртоғи Одилжон вафот этиб, у 4 яшар фарзанди билан қолди. Оиланинг ҳаёти ночор, 2 нафар ўғлининг суннат тўйини ўtkазиш вакти келиб қолганди. Бу ҳолдан хабар топган Ҳабибахон ўша тадбирни бутунлай ўз зиммасига олди.

Маҳаллага ош берди. Кечкурун бир неча санъаткорлар Намангандан келиб, базм ўтказди. Ҳабибаҳоннинг ушбу мурувватидан маҳалла ахли ниҳоятда мамнун бўлиб, кексалар унинг ҳаққига дуо қилдилар.

Ҳ. Охунова лирик-драматик образларнинг руҳий ҳолатларини яратишда ўзининг хонандалик санъати ва саҳна маҳоратини эркин уйғулаштира олди.

Унинг санъатига баҳолар бежиз бўлмаган.

Таассуфки, кўпинча бундай табаррук кишиларнинг тириклиқ чоғида қадрига етмаймиз. Ҳабиба Охуновадек юксак истеъдод соҳибаси ҳақида бирор бир мукаммал очерк ёзилмаганилиги ёки ҳаёти ва ижоди ҳақида ҳикоя қиласидиган фильм-концерт яратилмаганилигига нима дейсиз?

Ҳабиба Охунова қолдирган ноёб қўшиқлар ҳали кўп йиллар халқимизга завқ-шавқ бахш этади.

Собиржон Раҳмонов,
Ўзбекистон ҳалқ таълими аълочиси.

* * *

Устозим Ҳабиба Охунова билан 1983 йилда театрга вокал штати бўйича ишга кирганимда жамоада биринчилар қаторида танишганман. Мени сингиллари қаторида кўрганлар. Кўпинча уйларига таклиф килиб турардилар. Шу-шу Ҳабиба опа билан жуда яқин бўлиб қолдик. Уйларига борганимда келинларига қаттиқ гапириб, ёки қўнглини оғритганларини сезмаганман. Келинларини ҳам қизлари қаторида кўтардилар. Айниқса, қизлари Барнони жуда бошқача яхши кўтардилар. Кўпинча, гастролларга бирга олиб кетардилар. Оналарига, сингилларига жуда меҳрибон, бошқаларга ҳам шундай муносабатда эдилар. Ишлари кўп бўлишига қарамай, тез-тез Андижон томонлардан хабар олиб турардилар. Мени ҳам уйларига кўп бора олиб боргандилар. Асли Тошкент маданият институтининг ре-

жиссёрлик факултетини битирганман. Бироқ қўшиқчилик соҳаси Ҳабиба опа туфайли аллақачон ўзига ром этганди. Уларни жуда ҳавас қиласдим. “Алла”, “Овозинг сани” каби деярли ҳамма қўшиқларини билардим. Ҳабиба опанинг багри кенглигини тасаввуримга сифдира олмайман. Оқкўнгил, инсонпарвар, фидойи жамоатчилклари ҳавасимни уйғотарди. Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист, марҳума Маърифат Қорабоева, Салима Қориева, Фотима Каримова, Дилобар Назаровалар опанинг яқин шогирдлари бўлган. Минг афсус, устозимиз ҳаётдан жуда ёш кетдилар. Мен буюк инсоннинг шогирди бўлганимдан фахрланаман.

Матлуба Нуриддинова,
Ҳабиба Охунованинг шогирди.

* * *

Халқимиз маънавий оламини юксалтиришда театр санъатининг роли катта бўлган. Бундан кейин ҳам шундай булиши лозим.

Бетакрор санъат юлдузи Ҳабибахоним Охунованинг шу соҳага қўшган улуши ниҳоятда салмоқлидир. Мен юртдошим Ҳабиба Охунова билан жуда ҳам фахрланаман. Биз Асакада туғилиб ўсдик. Улар ҳақида жуда кўп нарсаларни билгим келади. Ҳабиба опа оталарининг санъатга мойиллиги бўлиб, Идрис Охун деб аташарди. Уларнинг сафойил чалганларини эшитганман. Оналари Тилла буви Асаканинг “Даҳма” қабристонига дағн этилган. Ўғиллари Абдусаттор билан бирга кўп зиёрат қилишарди. Оилада уч сингил бўлиб, опалари Жумахон ракқоса эди. Уларнинг қизлари Матлубахон. Ҳар иккалалари ҳам оламдан ўтишган. Ҳабиба опа ҳаётлигига бу оиласа бепарво эмасди. Доимо меҳруувват кўрсатган. Ҳозирда кичик опалари Ҳайитхон опа, Яратганга шукурлар бўлсинки, ҳаёт. Улар 90 ёшни коралаб, Асака тумани “Оқ бўйра”, тегирмон боши кўчасида кексалик гаштини сурмоқдилар. Ҳабибахоним

опалари ва почталари кўп болали бўлганлиги учун ҳар гал келганларида қўлларидан келганича ёрдам берганлар.

Яна бир яхши фазилатларида, ғалаба кунларида Асакадаги Иккинчи жаҳон уруши қатнашчиларига, кекса отахон ва онахонларга қўшиқ айтиб берганларини жуда яхши эслайман. Агар адашмасам, охирги марта Асакага 1993 йил келгандилар. Ўшанда Асака тумани пахта режасини бажарган эди.

Ўзбекистон телевидениесининг таникли ва ҳурматли сухандони Насиба Иброҳимова икки марта, опа тўғрисида кўрсатув таёrlайман, деб келганларини биламан. Кейинчалик билсан, улар яқин ўртоқ ва дугоналар бўлишган экан.

Ҳа, Ҳабиба Охуновани ким ёқтиргмаган дейсиз. Ўзбекистоннинг ўша пайтдаги раҳбари Шароф Рашидов ҳам опанинг қўшиқларини севиб эшигтганлар. Ўзбекистон телевидениесининг собиқ раҳбари Убай Бурхон, Ҳалқ артисти Сора Эшонгўраева, Ўзбекистон қаҳрамони Эркин Воҳидов... Ана шундай машҳур, ижодкор муҳлисларини яна анча давом эттириш мумкин. Бир сабаб билан опа Тошкентта келса меҳмонхонада турмасди. Чунки харидорлари кўп бўлгани учун уйларига олиб кетишарди.

Ҳабиба Охунованинг муҳлислари билишларини истардимки, опанинг биринчи устози Ғуломжон Рўзибоевdir. Биринчи куйлаган қўшиғи “Шаҳлоларинг” бўлиб, шеър ва мусиқа муаллифи, сўз устаси, аскиячи F. Рўзибоев бўлган. Опа “Осмондаги юлдузни” қўшигини ҳам жуда яхши айтганлар. Сотиболди Абдувоҳидов билан дузт айтганларини ҳам биламан. Етуклик дара-жасига етишида Аббос Бакировнинг, Муқимжон Ҳабибовнинг ҳиссалари жуда кўп. Мен ўзим ҳам устознинг айтган қўшиқларини севиб эшигтганман. Ҳозир ҳам севиб, тинглаб юраман. Шунчалик муҳлисманки, ҳар бир айтган қўшиқ сўзини ёддан биламан.

**Муҳиддин Ҳакимов,
фаҳрий журналист.**

* * *

Хонандалик фани ихтисослик фани бўлиб, коллежларда 3,4,5,6 семестрларда ўқитилади. Фанни ўзлаштириш учун мусиқага оид фанлардан тегишли билим, малака ва кўникмаларга эга бўлиш талаб этилади.

Фаннинг мақсади – вокал воситасида бўлажак мусиқа тарбиячиси ва мусиқа ўқитувчиларининг эстетик ва бадиий дидини тарбиялаш, профессионал услубда куйлаш ва малакаларини шакллантиришдан иборат. Ушбу фандан келиб чиқсан ҳолда ўқувчиларни мусиқий қобиљиятларини ҳисобга олиб, юртимизда ижод қилиб, фаолият олиб борган таникли санъаткорлар ижро этган гўзал қўшикларидан баҳраманд этиб борамиз. Айниқса, Узбекистон халқ артисти бетакрор актриса ва қўшикчи Ҳабиба Охунова куйлаган дилтортар қўшикларидан “Ватан”, “Наманганд”, “Шаҳлоларинг”, “Одоб билан” каби сара асарлари ўқувчиларнинг энг севимли асарларига айланган. Ўзининг нафис, хушёқар баланд авжлари билан санъатсевар халқимизнинг қалби тўридан жой олган ижодкорнинг бой меросини ёш авлодларга етказишида, педагог сифатида, катта ишларни олдимизга мақсад қилиб олганмиз.

Равшан Ваҳобжонов,
Наманганд педагогика коллежи
“Мусиқий таълим” кафедраси мудири.
Юлдуз Собирова,
Наманганд педагогика коллежи ўқитувчиси.

ҲАБИБА ОХУНОВАНИНГ УСТОЗЛАРИ

Халқ артисти Аббос БАКИРОВ

Ўзбек халқининг суюкли фарзанди, машхур актёр, маҳоратли режиссёр, кўплаб шогирдларнинг севимли устози серқирра санъаткор Аббосхон Бакиров 1910 йил 27 августда Андижон шаҳрида таваллуд топди.

1931 йилда у саҳна ишчиси сифатида Андижон театрига қабул қилинди. Унинг устози Муҳиддин Қориёкубов ва Тўхтасин Жалилов эди. Улар умрининг деярли ярим аслини шу театрда ўтказдилар. Аввалига ишчи бўлиб қабул қилинган санъаткор, кейинчалик, актёр, режиссёр, бош режиссёр, бадиий раҳбар лавозимларида ишлади. Режиссёrlик борасида Аббос Бакировга Исоқжон қори Каримов устозлик қилди. Андижон театри жамоаси “Бой ила хизматчи” драмасини тайёрлаб, ижодий сафар билан Тошкент шаҳрига йўл олади. Ҳамза номидаги ўзбек академик драма театри биносида асар қўйилади. Фофор образини Аббос Бакиров, Жамила образини Қамара Бурнашева ўйнайди. Хуллас, олқишлиарга сазовор бўлишади. Аббос Бакировга Ўзбекистон халқ артисти унвони берилади. 1940 йилда Қамара Бурнашева билан турмуш қуради.

У Андижон театрининг олтин фондидан жой олган “Лайли ва Мажнун”, “Алишер Навоий” каби катта асарларни саҳналаштирган. Кинофильмларда – “Абу Али Ибн Сино”да Султон Маҳмуд, “Осиё устида бўрон”да Қоплонбек, “Ўткан кунлар”да Юсуфбек ролларини ижро этади.

Аббос Бакиров 64 ёшида, 1974 йилда оламдан ўтган.

Ўзбекистон Республикаси санъат арбоби Муқимжон Ҳабибов

Дирижёр ва композитор Муқимжон Ҳабибов 1916 йилда Андижонда туғилган. Ёшлигига санъатга қизиқади. Наманган мусиқа билим юргида таълим олади. 1952 йилда Андижон вилояти Охунбобоев нимидаги Андижон мусиқали драма театрида дирижёр, 1958 йилдан бош директор вазифасида ишлади. “Бургут парвози”, “Тұхматчининг жазоси”, “Қасоскор она” мусиқали драмаларига күйлар басталаган. Унинг истеъодига санъат ахли тан беришган. 1979 йилда вафот этган. Хизматлари ҳукумат томонидан муносиб баҳоланған.

Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист Каримжон Мансуров

Созанда ва бастакор Каримжон Мансуров 1910 йилда Наманган шаҳрида таваллуд топган. У дутор вағижжак чалиш сирларини Усмон ҳожи ва Шариф ҳожи-лардан ўрганған. Кўқонда мусика муаллими, Риштон театрида созанда, Тўракўрғон туман театрида мусика раҳбари, Наманган вилоят театрида мусика раҳбари лавозимларида меҳнат қилған. Каримжон Мансуров “Наманган”, “Алла”, “Дуторим” каби жуда кўп қўшиқларга мусика яратган. Ҳабибаҳон Охунованинг қўшиқчилик соҳасидаги муваффақиятларида Каримжон Мансуровнинг ҳам хизматлари қатта бўлған. У 1975 йилда вафот этган.

Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист Онахон Тожибоева

Таниқли актриса Онахон Тожибоева 1941 йилдан то умрининг охиригача Наманган театрида фаолият олиб бориб, кўплаб ролларни маҳорат билан ижро этган.

Онахон опа нафақат театр санъати ривожига, балки кино санъатига ҳам йўзинг муносиб хиссасини кўшган.

“Анвар ила Рањо”да Рањо, “Олтин девор”да Куданисо, “Синдирилган кўза”да Ҳадича ҳамда “Ёр-ёр”, “Синчалак”, “Фарходнинг жасорати” сингари фильмларда она сиймоларини қиёмига етказиб ижро этган. Ҳабиба Охунова билан бирга кўплаб сахна асарларидаги ролларни ёнма-ён йўнаган. Ҳукуматимиз санъат соҳасидаги хизматларини қадрлаб, уни Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист унвони, “Шуҳрат” медали, “Эл-юрг хурмати” ордени билан тақдирлаган.

Ўзбекистонда хизмат кўрсатган маданият ҳодими Ғуломжон Рўзибоев

Созанда ва бастакор Ғуломжон Рўзибоев 1917 йили Андижон вилоятининг Асака шаҳрида туғилган. Унинг юздан ортиқ куй ва қўшиқлари ҳозиргача телерадиокомпаниянинг олтин хазинасида сақланмоқда. Улар орасида “Онадир бу”, “Таралмоқда соз”, “Гул ва мен”, “Санъат саодатимдир”, ҳозиргача Санобар Раҳмонова томонидан ижро этиб келинаётган “Андижоним”, “Ёшлигим”, “Устозлар” каби қўшиқларнинг сўзи ва куйи Ғуломжон Рўзибоевга тегишилидир. “Шахлоларинг” ҳам Ғуломжон Рўзибоев сўзи ва куйи бўлиб, намангандлик Абдурашид Воҳидов куйлаган.

Ғуломжон Рўзибоевнинг шогирдлари жуда кўп. Масалан, ака-ука Ваҳбовлар, Ҳуррият Исроилова, Илҳом Жўраев, Санобар Раҳмоноваларни эслашимиз мумкин. У киши Ҳабиба Охунованинг ҳам устозидир, қўшиқчилик борасида ҳам, театр соҳасида ҳам. Асака шаҳридаги ҳаваскорлардан иборат ҳалқ театри асосчиларидан хисобланади. Улар ҳалқимизга салмоқли мерос қолдириб кетган серқирра санъат фидойилари эдилар. Ғуломжон Рўзибоев 1998 йилда вафот этган.

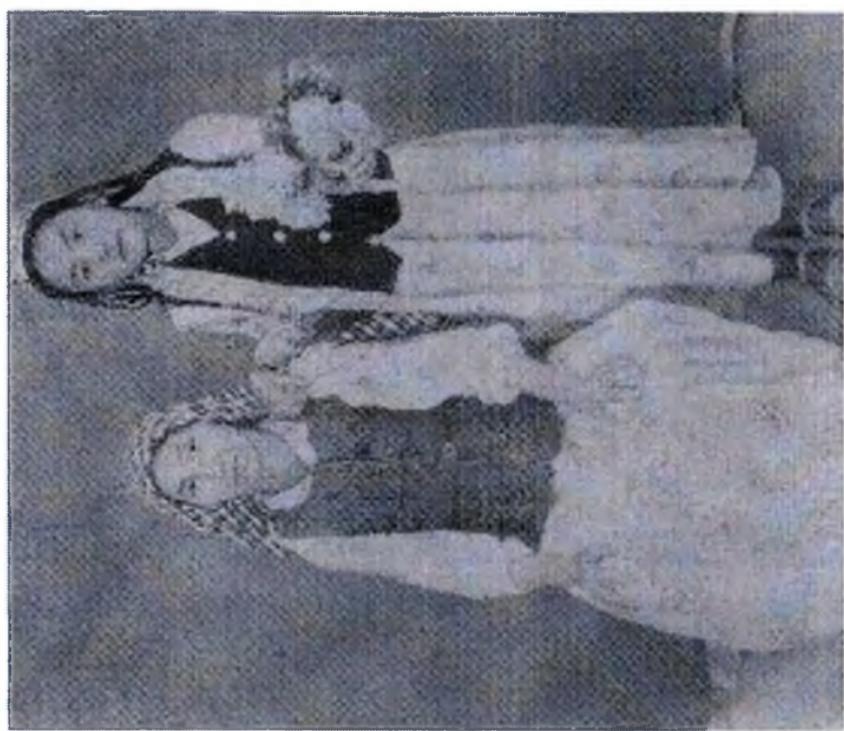
Бундан ташқари, Ҳабиба Охунова Андижон театрида ўзбек санъатининг етук вакиллари Машрабжон Юнусов, Айсар Иброҳимов, Қосимжон Иброҳимов, Қамара Бурнашева, Азиза Аминовалар билан ҳам яқин ижодий ҳамкорлик қилиб, улардан санъатнинг кўпгина сирларини ўрганди. Устозларнинг энг илғор тажрибалари, маҳорат сирларидан баҳраманд бўлиб, умумлаштириш, ўз санъат мактабини яратишда улардан самарали фойдаланди.

Наманганда эса элимиз хурматига сазовор бўлган устозлари Мукаррама Азизова, Мухриддин Мансуров, Маматхон Убайдуллаев, Маҳмуджон Исомиддинов сингари санъаткорлар билан сир сафда туриб меҳнат қилди.

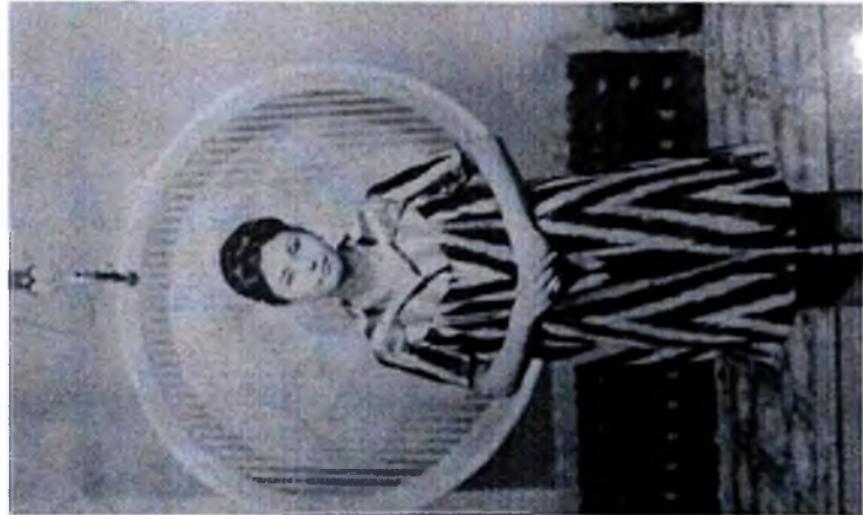
Ҳабиба Охуновани яқиндан билган, кўрган мухлисларининг гувоҳлигича, Ўзбекистон халқ артисти Малоҳат Исакова рақсдан устозлари бўлган. Малоҳат опа 1925 йилда Марғилонда таваллуд топган. Таниқли футболчи Тулаган Исаков опанинг укалари бўлиб, у “Пахтакор” командасида тўп сурган.

Ҳабиба Охунова устози ҳаётлигига ҳолидан тез-тез хабар олиб турган ва дуосини олган.

Малоҳат Исакованинг қизлари Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист Мухтасархон Йўлдошева Андижон вилоят театрида бош режиссёр, актриса ва ракқоса бўлиб ишламоқдалар.

Хабиба Охунова волидай мухтараси
Тиллахон ая билан

Ёшлигим – күёшлігім

Ижодкор дугоналар

Толибжон Мухаммедов ва Мавлуда Ҳожиева билан

Сингиллар билан

Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист Махмуджон
Исомиддинов билан

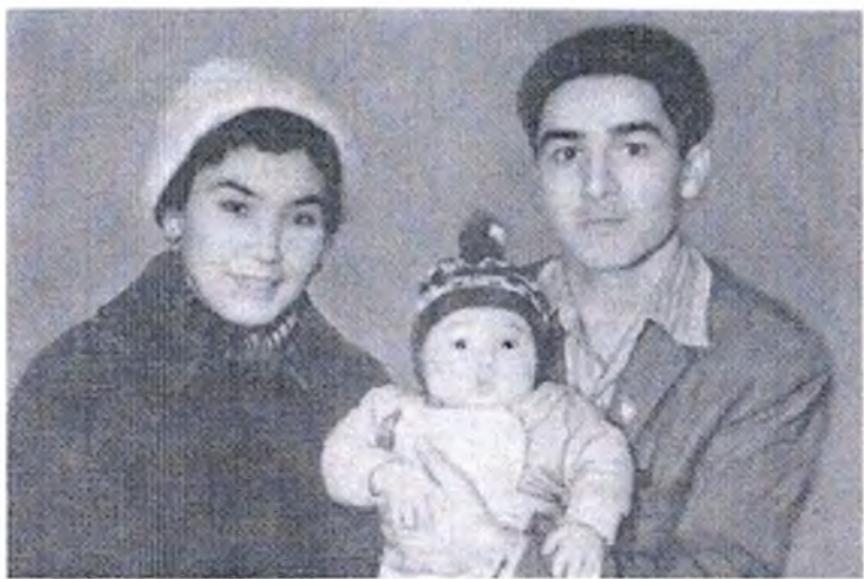

Ўзбекистонда хизмат қўрсатган
артист Онахон Тожибоева ва
театр бош дирижёри
Жамолхон Ҳасанов билан

Ўзбекистонда хизмат
қўрсатган артист Карима
Расулова билан

Наманган мусиқали драма театри актёрлари билан

Турмуш ўртоғи ва фарзанди билан

«Нурхон» спектаклида Нурхон ролида

“Тохир ва Зухра” спектаклида Зухра ролида

Санъаткорнинг хотира кечасидан лавҳа

Ҳабиба Охунова турли йилларда

Санъаткорнинг опаси
Жумагул

Ҳабиба Охунованинг
фарзандлари Абдусаттор ва Барно

Ҳабиба Охунованинг
чевараси Шириной

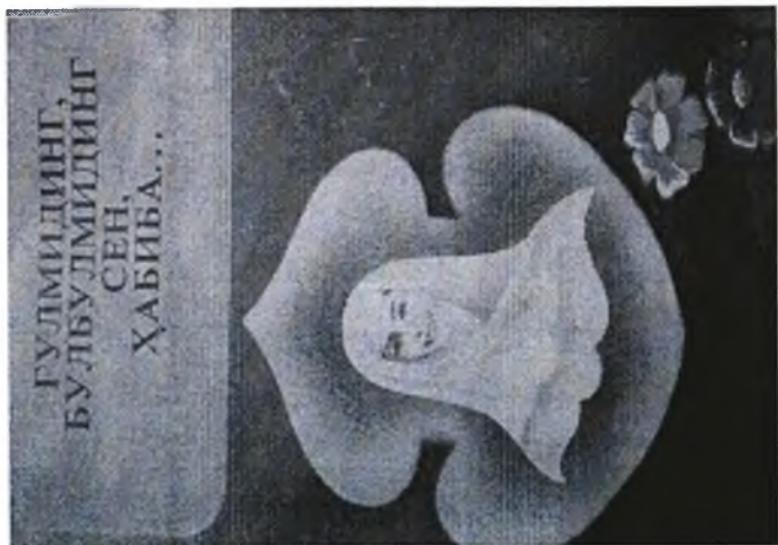
Ўзбекистон халқ артисти Ёрқиной Хотамова билан

Дугоналар даврасида

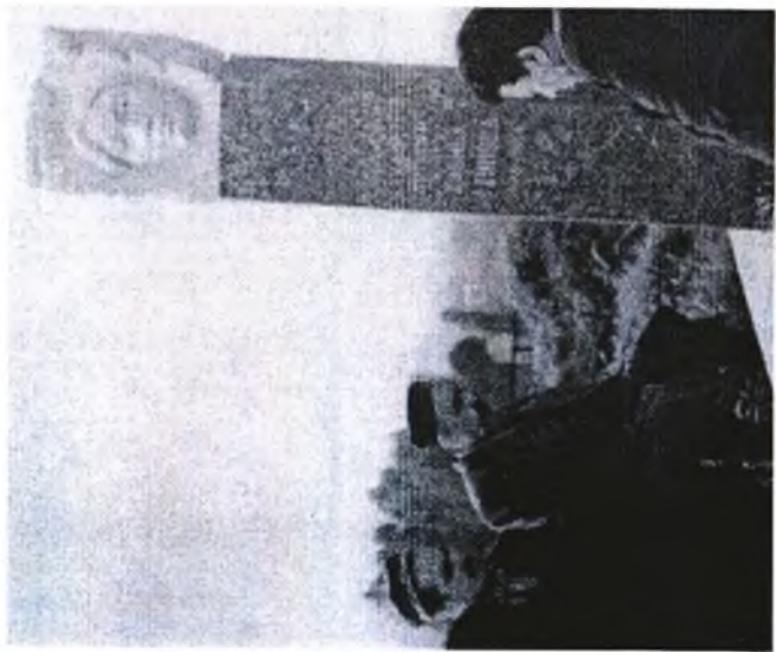
Халима Юсупованинг
«Йўлларингни хилоти бўлай»
китоби муқоваси

Лутфуллоҳ Махмуднинг «Гулмидинг,
булбулмидинг сен, ҳабиба» китоби
муқоваси

Санъаткор хақида Ѓшлар марказида
үтказилган тадбирдан лавҳа

Хабиба Охунова кабрига ўрнатилган
хотира ёдгорлиги. «Отбозор» мангалик
кабристони.

ҲАБИБА ОХУНОВАНИНГ ГРАММПЛАСТИНКАГА МУҲРЛАНГАН АШУЛАЛАРИ

1-тomon:

“Озод қил”. “Ошиқ Ғарип” достонидан
“Ноз этма”. С.Жалил мусиқаси, Чустий шеъри
“Вафодоримни истарам”. Халқ мусиқаси, К.Яшин шеъри
“Она юртим”. С. Жалил мусиқаси, М. Каримов шеъри
“Алла”. К. Мансуров мусиқаси, З. Зуннунова шеъри

2-тomon:

“Кўрмаган бўлсам сени”. К. Мансуров мусиқаси, А. Турсунов
шеъри
«Сизнинг айвон..». Т. Жалилов мусиқаси, К. Яшин шеъри
«Барно йигит». Ф. Содиқов мусиқаси, С. Зуннунова шеъри
“Ҷистаманг”. Т. Жалилов мусиқаси, К. Яшин шеъри
“Эй, сабо”. Т. Жалилов мусиқаси, К.Яшин шеъри

Халқ чолғу ансамбли. (Министерство культуры СССР. МЕЛОДИЯ.
Всесоюзная завод им.М.Т.Ташмухамедова)

ҲАБИБА ОХУНОВАГА БАҒИШЛАБ ЁЗИЛГАН ШЕРЛАР

ИЛТИЖО

Вужудим сел бўлиб оқсин,
Ҳабиба, айлагил хониш,
Ашуланг дилга ўт ёқсин,
Ҳабиба, айлагил хониш.
Ҳолимга эл кулиб боқсин,
Ҳабиба, айлагил хониш,
Бошимга таъналар ёғсин,
Ҳабиба, айлагил хониш,
Ўқирман сенга минг таҳсин,
Ҳабиба, айлагил хониш.

Чаманда андалиб олсин
сабоқлар хуш овозингдан,
Чаманзор атрига тўлсин
димоглар хуш овозингдан,
Не тонгким, болга айлансин
дудоқлар хуш овозингдан.
Этиб ишқ ихтиёр бор ишқи
йўклар хуш овозингдан,
Мұхаббат зуннорин тақсин,
Ҳабиба, айлагил хониш.

Бу олам битта жон бўлса,
муҳаббат жисм аро жони,
Баланд ол пардани, тутсин
овозинг кўхна дунёни,
Таралсин хонишингдан
ошиқ ахлин ўтли армони,

Умидвор қил висолдан,
мангу битсин доги ҳижрони,
Садоқат машъалин ёқ сен,
Ҳабиба, айлагил хониш.

Гулистон бу ҳаёт ичра ранго-ранг
гуллари ҳам кўп,
Ажиб наргислари ҳам кўп,
сумбуллари ҳам кўп.
Кўниб ҳар шохда сайровчи тўти,
булбуллари ҳам кўп,
Кўшиқ кўп, ҳам ёниб куйловчи
бийрон тиллари ҳам кўп,
Ҳабибга ёлғизу тоқ сен,
Ҳабиба, айлагил хониш.

Ҳабиб Саъдулла,
Ўзбекистон ҳалқ шоири.

“АЛЛА”

Асаканинг кўчасида ўйнаб юрган қизалок,
Бийрон тилда алла айтар, қўлларида қўғирчок.

Дилда меҳр, сўзда сеҳр, овозлари қўнғироқ,
Кўз тегмасин сира ҳам деб билагида кўзмунчок.

Онажонлар юрагидан бошланган куй-наволар,
Олиб кирап мудраган дил ичра хушбўй ҳаволар.

Олтин водий истеъдоди бўлиб тошга бир уммон,
Бу уммонда товланади беҳисоб дуру маржон.

Ҳабибахон Андижоннинг маърифатли, хур қизи,
Санъатимиз осмонида порлаган нур-юлдузи.

Умид билан қадам қўйди миллий санъат йўлига,
Устозлардан сабоқ олди китоб олиб қўлига.

Театрдек катта даргоҳ унга бўлди ошиён,
Маҳорати ошиб борди, интилиб, ошиб довон.

Намангандаги қадам қўйди айни навқирон чоғлар,
Ёш булбулнинг навосига маҳлиё бўлди боғлар.

Саҳналарда жавлон урди қайноқ юраги тўлиб,
Гоҳи Нурхон, гоҳи Лайли, гоҳида Ширин бўлиб.

Тасмаларга муҳрланди алла айтган овози,
Кўхна қўшиқ неча йилки кўнгилларнинг ҳамрози.

Она халқим унутмаган истеъодли қизини,
Шогирдлари эгаллайди унинг ўчмас изини.

Мумтоз сиъат садолари сўнмасдан кўп янграсин,
Ҳабибахоним опанинг алласи жарангласин.

Асаканинг кўчасида ўйнаб юрган қизалоқ,
Бийрон тилда қўшиқ айтар, қўлларида кўғирчоқ..

Сайдулло Йўлдош,
Андижон туманидаги 14-мактаб ўқитувчиси.

ҲАБИБАХОНИМ КУЙЛАСА

Халқи севган зўр санъаткор,
Ҳабибаҳоним куйласа,
Файзга тўлар она диёр,
Ширинзабоним куйласа.

Булбулни ҳам этгайдир ром,
Дилларни забт этар, ишғол.
Бодом қабоқ, қоши ҳилол,
Кўзи жайроним куйласа.

Ўхшатади нолани ул,
Куйлагандга «алла»ни ул,
Ухлатади болани ул
Оромижоним куйласа.

Тинглар эл хуш овозини,
Айтса «Найнинг навоси»ни,
Мухлис берар баҳосини,
Шу опажоним куйласа.

Овози хуш, эрди равон,
Юрак дардин этар баён.
Рафиқ, элим тинглар ҳамон,
Ҳабибаҳоним куйласа.

Рафторий Андижоний,
шоир,
Андижон.

ҲАБИБА ОХУНОВА АЙТГАН ҚҮШИҚЛАР МАТНИ

НАМАНГАН

Ақмал Пұлат шеъри

Боғларинг күрмасам юрагим ёнар,
Шарбат сувларингдан чанқогим қонар.
Элга машхур доно үғил-қызларинг,
Юракка үт солар шириң сүзларинг.
Меҳнат билан шону шұхрат, баҳт топган,
Боғу роғлар маконисан, Наманган.

Мардлар қаторидан ўрин олибсан,
Хур ўлкамга катта довруғ солибсан.
Ҳар дамда тұхтамай янги марра ош,
Норин дарёсідек қайнаб, тұлиб-тош.
Меҳнат билан шону шұхрат, баҳт топган,
Боғу роғлар маконисан, Наманган.

Меҳринг билан ором олар юрагим,
Барқ уриб яшнайвер, шудир тилагим.
Тилни ёрар олма, узум, аноринг,
Жондан севар ҳамма сенинг дүст-ёринг.
Меҳнат билан шону шұхрат, баҳт топган,
Боғу роғлар маконисан, Наманган.

Пахтангни күтартсанг етар осмонга,
Мақтовинг сиғмайди катта достонга.
Ақмал дейди: баланд бўлсин парвозинг,
Мунча ҳам ёқимли ялла, шўх созинг
Меҳнат билан шону шұхрат, баҳт топган,
Боғу роғлар маконисан, Наманган.

КҮНГИЛ

Хайитбой Азимий шеъри

Ёридин меҳру вафо гар, интизордирсан, күнгил,
Этса юз жабру жафолар, барқарордирсан, күнгил.

Дам-бадам санчилса ҳам ишку ҳижрон наштари,
Ўртаниб ҳар лаҳзалар анга ёрдирсан, күнгил.

Юз чидам бирдош бердим таъна-ю ағёрига,
То муҳаббат бор экан, албатта, бордирсан, күнгил.

Аҳли дард, ақли расолар, ошнолар наздида,
Ишқ аҳлига ҳамиша ифтихордирсан, күнгил.

Эй Азимий, бу күнгилнинг истаги поклик мудом,
Интилиб ёр васлига ҳар лаҳза зордирсан, күнгил.

“СИЗНИНГ АЙВОН”

Комил Яшин шеъри

Сизнинг айвон, бизнинг, ўргилай, айвон эмасму,
Ўртасида чинни, ўргилай, равон эмасму?

Келасизу кетасиз, бир сўз демайсиз,
Бу ҳаммаси юракка, ўргилай, армон эмасму?

Тоғда арча минг йил, ўргилай, умр кўурму,
Шоҳи синса, заргар, ўргилай, кумуш қилурму?

Заргарнинг қилгани, ўргилай, кумуш бўлурму,
Билиб куйган күнгил, ўргилай, жудо бўлурму?

“НАЙНИНГ НАВОСИ”

Салоҳ Қориев шеъри

Найнинг навосига жоним тасаддуқ,
Бу жон надур, балки, жаҳон тасаддуқ.
Ишқин таронасин куйласам мағрур,
Шайдо бу кўнгил чунон тасаддуқ.
Найнинг навосига жоним тасаддуқ.

Мусаффо шу тонгдай муҳаббатим бор,
Сен баҳтим, қувончим, дилга ифтихор,
Битмас бойлигим, мангу баҳорим,
Омон бўлсин мулки ошиқ шоҳсувор,
Найнинг навосига жоним тасаддуқ.

БАРНО ЙИГИТ

Сайдада Зуннунова шеъри

Шириңсўз, барно йигит,
тилингда болинг борми,
Шайдоларинг бунча кўп
ёки иқболинг борми?

Кўнглимни асири этган
чиroyли бўйларингдир,
Нурдек поклигингми,
механтинг ўйларингдир.

Қалдирғоч қанотимас,
пайваста қошларингдир,
Боқсанг барча яхшилар
ёру йўлдошлиарингдир.

Мен ҳам ёр бўлсам дейман,
вафодор бўлсам, дейман,
Атрофингда бир умр
ўзим айлансам дейман,
Ўзим ўргилсам дейман...

“АЛЛА”

Саида Зуннунова шеъри

Алла айтай, жоним болам, қулоқ солгин, алла,
Ширин аллам тинглаб аста, ухлаб қолгин, алла..

Юзларингга томган сувга ҳайрон бўлма, алла-ё,
Бахтимга сен катта бўлгин, хазон бўлма, алла..

Истиқболинг порлоқ сенинг, жажжигинам, алла-ё,
Бахтимга сен катта бўлгин, хазон бўлма, алла..

Севганимдан ёдгоримсан, олтин кўзим, алла-ё,
Мен шўрликдай тўкилмагин, кўрас кўзим, алла..

Алла, алла, алла-ё, алла...

ОНА ЮРТИМ

M. Каримов шеъри

Оlam аро юртларнинг энг аълоси,
Она юртим ҳуснингнинг мен шайдоси.
Бахтиёрман мухаббатинг қозонсам,
Шудир бахтим, шудир қалбим маъноси.

Толе ёр айтами жоним ўлкам,
Қалбим баҳор, айтами, жоним ўлкам.
Гулшандиёр атайми, жоним ўлкам,
Шудир бахтим, шудир қалбим маъноси.

Сени севдим, юртим, бутун умрга,
Сенинг билан қалбим тўлади нурга.
Сенинг билан биргаман, жоним, бирга,
Оlam аро юртларнинг энг аълоси,
Она юртим, ҳуснингнинг мен шайдоси....

ОТМАГАЙ ТОНГ

Отмагай тонг боғ аро азми хиромон бўлмаса,
Булбули шайдолари гулшанда нолон бўлмаса.

Қайдан ишқ ўтини дъяво айласин парвоналар,
Парпираб бағрин ёқувчи шами жонон бўлмаса.

Шамдек куйгай ҳамиша жисми зорим, мен нетай,
Биргина парвона ҳам қошимда меҳмон бўлмаса.

Санчабер кўздан тиконлар кўксимга, эй ғунча лаб,
Не қилай, бу жонники, йўлингда курбон бўлмаса.

Не қилай, бу жонники, йўлингда курбон бўлмаса..

«Тоҳир ва Зуҳра» спектаклидан.

“ЖУДО”

МАШРАБ газали

Эй, фалак, қилдинг мени ул меҳрибонимдин жудо,
Булбули шўрида янглиғ гулистонимдин жудо.

Найлайн, қилдинг мени охир ғарибу бенаво,
Мубталои ғам қилиб кўксимда жонимдин жудо.

Кумри янглиғ бандалик тавқини бўйнимга солиб,
Термулиб ҳайрон эдим сарви равонимдин жудо.

Оҳ уриб, қон йиғласам, айб айламанг, эй дўстлар,
Мен бўлибман тутии ширинзабонимдин жудо.

Кўҳ ба кўҳ сахро ба сахро, Машрабо, юрмоқ надур,
Чуғзи бевайронадурман, ошиёнимдин жудо.

*“Машраб” мусиқий драмасидан,
Гулруҳнинг қўшиги.*

“ФАРЗАНДИМ, АЛЛА” арияси

Боламсану боламсан, боламсан, алла,
Менинг учун сен бир жаҳон-оламсан, алла.

Сен туғилдинг, бағрим тўлди, жонгинам, алла,
Гўё олам менга бўлди, жонгинам, алла.

Интизорлик билан етдим сенга мен, алла,
Дили жоним фидо этдим, сенга мен, алла.

Умр бўйи бўлгин менинг ҳамроҳим, алла,
Насиб қилгин, сўнмасин сира моҳим, алла.

Султон Ҳайитбоев, Ўткир Рашид,
“Фарзандим деб” драмасидан

ҚАНЧАЛАР

Ҳалима арияси

Зафарий шеъри

Қанчалар қон йигласам, ҳолимни билмас ҳеч ким,
Рахм этиб, кўзимдаги ёшимни сезмас ҳеч ким.

Йўлда ётсам ястаниб, менга эгилмас ҳеч ким,
Кўксимни минг пора қилсан менга бокмас ҳеч ким.

Ёридин пайғом олиб, мен сари келмас ҳеч ким.

Билмадим, бу дардимни кимларга изҳор айласам,
Дарди йўқлар ичра қолдим, билмам, энди найласам.

Мен каби мазлума бўлиб, йиглаб, эзилмас ҳеч ким,
Ишқ дарди дилга сифмас, энди қайга жойласам?!

«Нурхон» мусиқали драмаси
Нурхон арияси

К.Якин

Т.Жалилов, Г.Собитов

Andante

Э са - бо, бор - гил са - ло - мим - ни ва - фо - до -

рий гайт. Бир-мабир бу

мо - жа - ро - ни кү - зи ху - мо рий гайт.

Ай - ри - лик дар - ди ю - рак - ка

күй - ди док ус - ти - га док, Сар - ба сар хас - .

рат - ла - рим - ни бе - ха - бар ё - рим - - га вйт.

Сев - ги ич - ра Зух - ряни сав - до - си туш - ди
Рахи з - тиб ко - шим - га кел - син То - хи - ри зо - .

бо - ши - ма,
 рим - га айт.

 Күр-ма-сан бир
 Жо-ну жис - мим

 дам ю-зинг
нүк - дир
ме-нинг
хеч
куй - га - ни - ки - ло - ла рух - со

 то -
рим -
ка - тиң,
га айт.

Эй сабо, боргил саломимин вафодоримга айт,
 Бирма бир бу можарони күзи хуморимга айт.
 Айрилик дарди юракка күйди дөг устига доғ,
 Сарба сар ҳасратларимни бехабар ёримга айт.

Севги ичра Зухрани савдоси түшди бошима,
 Рағы этиб қошимга келсин Тохир изоримга айт.
 Күрмасам бир дам юзинг йүқдир менинг ҳеч тоқатим,
 Жону жисимм күйганини лола рухсоримга айт.

Нурхон арияси

Moderato

p
Му-хаб - бат ў - ти - да куй - дим,

p *simile*

га-риб жон, ким-га дод ай - лай, Ё-мон - лар тул - ми - дан бағ

рим тү - за кон ким-га дод ай - лай.

Та-бас - сум эт-ма-ди мен - га у-ми - дим, ёш-ли - гим, бах
 ТИМ, Бу о - лам бул - ди кү - зи м - га
 мис - ли зи - дон ким - га дод ай - лай. Бо-ши-м - да ай - ла - нур оф
 тоб, дн - ли - м - да кай - гу, лардмо - там,

Е-тар, бас бу жа- фо - лар,

мен хам ин - сон, ким - га дод ай - лай,

p
с - тар бас, бу жа - фо - лар,

мен хам ин - сон, ким - га дод ай - лай. о...

Мұхабbat ўтида күдім, ғаріб жон кимга дод айлай,
 Ымонар зулмидан бағрим тұла қон кимга дод айлай.
 Табассум этмади менга умидим, ёшлигим, бахтим
 Бу олам бұлды күзимга мисли зиндан кимга дод айлай.
 Бошимда айланур офтоб, дилимда қайғу, дард, мотам
 Етар, бас бу жағолар, мен ҳам инсон, кимга дод айлай.

«Лайли ва Мажнун» операси

Лайли арияси

Хуршид шеъри

Con moto L = 116

Р.Глур ва Т.Содиков мусикаси

Ma - на -
ки о - ши - он ил -

му фа - зи - да - ти Кай - сам, жо - на -

Со - тил -

ма - гай - ман о - та о - на ри - зо - си ў - чун.

Са - о да - тим, ти - ла - гим Кайс, бу -

дир у - мк - ду ма - ром, жо о - нам.

Са - лом, са - лом, шу а - энз Кайс - - га

КИМ   ХА - О - ТИ - ДА - МАН,
 (ХА)

ХА
 (ХА!)

Са - лом

са - лом шу а зиз
 Кайс - га
 ким ха - с - ли-да-ман, шу - ни, Фа - кат шуни дер
 ман, бу - дир күй - гил - да-ти ком. жо - наим.
 rit.

Манамки ошиқи илму фазилати Қайсам жонай,
 Сотилмагайман ота - она ризоси учун
 Саодатим, тилагим Қайс, будир умиду маром жонам
 Салом, салом шу азиз Қайсга, ким ҳәётидаман (ха, ха, ха!)
 Салом, салом шу азиз Қайсга, ким ҳәёлидаман шуни
 Фақат шуни дерман, будир күнгилдаги ком, жонам.

Ҳабиба Охунованинг мусиқий драмадаги куйлаган қўшиқлари ва ария¹лари

1. “Сизнинг айвон” арияси. “Нурхон” мусиқий драмасидан. Т. Жалилов мусиқаси, К. Яшин шеъри.
2. “Нурхон” арияси. “Нурхон”дан. Т.Жалилов мусиқаси, К. Яшин шеъри.
3. “Бир қизга минг ошиқ”. “Гул ва лочин” дуэти. “Гулисиёҳ” драмасидан. Дадали Соаткулов мусиқаси, Соҳиб Жамол шеъри.
4. “Феруз” ашуласи. “Гулсара” мусиқий драмасидан. Т. Жалилов мусиқаси, С. Абдулла шеъри.
5. “Ушшоқ” ашуласи ва “Лайли” арияси. “Лайли ва Мажнун” драмасидан. Т.Содиков, Глиэр мусиқаси. Хуршид шеъри.
6. “Фарзандим, алла”. “Фарзандим деб” мусиқий драмасидан. Султон Ҳайитбоев мусиқаси, Ўткир Рашид шеъри.
7. “Эй, сабо” арияси. “Нурхон” мусиқий драмасидан. Т. Жалилов мусиқаси, К. Яшин шеъри.
8. “Жудо” қўшиғи. “Машраб” мусиқий драмасидан. Ҳамид Раҳимов, Азиз Турсунов.
9. “Ҳанчалар” ашуласи. “Ҳалима” мусиқий драмасидан. Сайджон Калонов мусиқаси, Набижон Ҳалилов шеъри.

¹ Ария – опера, оперетта, оратория ёки контатада тугалланган вокал тузилма. Одатда, оркестр жўрлигида якка хонанда томонидан ижро этилади ва оҳангдорлиги, нафаси кенглиги билан ажралиб туради. Қўшиқ ва романсга нисбатан бирмунча мураккаб жанр ҳисобланади.

Ҳабиба Охунова қўйлаган қўшиқ²лар

1. “Алла”. Каримжон Мансуров мусиқаси, Саида Зуннунова шеъри.
2. “Қўрмасам бўлмас сени”. Каримжон Мансуров мусиқаси, Азиз Турсунов шеъри.
3. “Қўнгил”. Каримжон Мансуров мусиқаси, Ҳайитбой Азимов шеъри.
4. “Наманган”. Каримжон Мансуров мусиқаси, Пўлат Мўмин шеъри.
5. “Одоб билан”. Эркин Ҳолмирзаев мусиқаси, Абдуқаҳҳор Faffорий шеъри.
6. “Сўзланг”. Эркин Ҳамрокулов мусиқаси, Санобар Ҳасанова шеъри.
7. “Йўлларингнинг ҳилоли бўлай”. Эркин Ҳолмирзаев мусиқаси, Санбар Ҳасанова шеъри.
8. “Сабо билан”. Тельман Ҳасанов мусиқаси, Душан Файзий шеъри.
9. “Найнинг навоси”. Набижон Ҳалилов мусиқаси, Салоҳ Қориев шеъри.
10. “Мұхаббат”. Т.Жалилов мусиқаси, К.Яшин шеъри.
11. “Ошнолигинг”. Ҳалқ куйи, С. Ҳасанова шеъри.
12. “Ўзинг”. Э. Ҳолмирзаев мусиқаси, Ҳ. Азимов шеъри.
13. “Билмасанг”. Э. Ҳолмирзаев мусиқаси, Ўтқир Рашид шеъри.
14. “Барно йигит”. Ф. Содиков мусиқаси, С. Зуннунова шеъри.

---

² Қўшиқ – мусикий-шеърий ижодиётда ҳалқ, бастакор ва композиторлар томонидан яратилувчи энг оммалашган вокал мусиқаси жанри.

Ҳабиба Охунованинг театр саҳнасида яратган образлари ва ижро этган роллари.

1. Комил Яшиннинг “Нурхон” спектаклида Нурхон.
2. Хуршиднинг “Лайли ва Мажнун” спектаклида Лайли.
3. Тұхтасин Жалиловнинг “Фарҳод ва Ширин” спектаклида Ширин.
4. Үйғун ва Иззат Султоннинг “Алишер Навоий” спектаклида Гули.
5. Собир Абдулланинг “Тоҳир ва Зухра” спектаклида Зухра.
6. Комил Яшиннинг “Гулсара” спектаклида Гулсара.
7. Азиз Турсуннинг “Машраб” спектаклида Гулрух.
8. Фулом Зафарийнинг “Ҳалима” спектаклида Ҳалима.
9. Ҳабиб Саъдулланинг “Юсуф ва Зулайҳо” спектаклида Зулайҳо.
10. Ёнғин Мирзонинг “Анвар ила Раъно” спектаклида Раъно.
11. Вильям Шекспирнинг “Отелло” спектаклида Дездемона
12. Вильям Шекспирнинг “Ҳамлет” спектаклида Офелия.
13. Ф. Шиллернинг “Қароқчилар” спектаклида Амалия.
14. Сергей Михалковнинг “Тарсаки” спектаклида Таня.
15. В. Канделакининг “Вакт 24 соат” асарида Дино Васнадзе.
16. Урдибодийнинг “Беш сүмлик келин” асарида Қиз.
17. Соҳибжамолнинг “Гулисиёҳ” спектаклида Амал.
18. Шукур Саъдулланинг “Ёрилтош” спектаклида Гулнор.
19. Ўткир Рашиднинг “Фарзанд деб” спектаклида Гулнор.
20. Эркин Воҳидовнинг “Олтин девор” спектаклида Дилором.
21. Собир Абдулланинг “Алпомиш” спектаклида Барчиной.
22. Иноят Маҳсумовнинг “Навоий Астрабодда” спектаклида Гулрух.
23. Абдуғани Абдувалиевнинг “Васваса” спектаклида Она.

24. Умаржон Исмоиловнинг “Рустам” спектаклида Кумри.
25. Соҳибжамолнинг “Бир кизга минг ошиқ” асарида Киз.
26. “Дабдабали тўй” асарида Нигора
27. Ҳайдар Муҳаммаднинг “Тошкентнинг нозанин маликаси” спектаклида Мунаввар.

“Гуноҳ” бадиий филмида Она (“Ўзбекфильм”)

ХОТИМА ЎРНИДА

Қимматли ва қадрли санъатсеварлар. Биз ушбу мўъжазгина рисолада Ҳабиба Охунова ҳаёти ва ижодини имкон борича ёритишга ҳаракат қилдик. Агар камчиликлари бўлса, узр сўраймиз. Китоб сўнггида эса бир воқеани эслашни жоиз деб топдик.

2001 иили “Санъат бўстонининг булбулигўёси” мавзусидаги Ҳабиба Охуновага бағишиланган хотира кечаси бўлиб ўтганди. Биз шу китоб орқали кечани ўтказилишига асосий сабабчи бўлган фидойи, санъатсевар ҳомий ва ушбу кечани уюштиришида ташаббус кўрсатганларга ҳамда барча тадбир қатнашчиларига самимий миннатдорчилигимизни билдирамиз. Ҳабиба Охунованинг “От бозори” мангуллик қабристонида абадий қўним топган қабрига ўрнатилган хотира монументи учун ҳам ўз ташаккуримизни айтамиз. Ноёб истеъодод соҳибаси ҳаётлигигида бера олмаган меҳр ва эътиборимизни, ҳеч бўлмаганидан кечрогига ҳам шукур қилиб, Яратгандан санъаткорга боқий дунё саодатини штижсо қилиб сўраб қоламиз. Ҳа.. Бизнинг Ҳабибахон опамиз оққўнгил, соғдиш, соддадиши, фарзандларига меҳрибон она бўлган. У она Ватани Ўзбекистонни, Андижонини, туглишиб ўсган юрти Асакани, Наманганни жонидан зиёд яхши кўрган, эл суйған машҳур актриса, ўтган асрнинг хушовоз булбул ҳофизаси эди.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР

1. Оммабоп мусиқий глоссарий. Тошкент. “Ўзбекистон” 2016 йил. Рауф Қодиров.
  2. Султонали Маннопов “Навобахш оҳанглар”. Тошкент. “Ижод пресс”. 2018 йил.
  3. “Сўрамайсиз”. Равшан Абдураҳмонов, Олимжон Абдураҳмонов, “Наврӯз” нашриёти. Тошкент, 2018 йил.
  4. “Най сехри”. Равшан Абдураҳмонов, Олимжон Абдураҳмонов. “Мұхаррир” нашриёти. Тошкент, 2013 йил
  5. “Эстетика асослари”. “Ўзконцерн” Тошкент. 2002 йил. Э.Умаров, Р.Каримов, М.Мирсаидова, Г. Айходжаева.
  6. “Музика луғати”. И.А. Акбаров. Тошкент. F.Ғулом номидаги “Адабиёт ва санъат” нашриёти, 1987 йил.
  7. Ҳабиб Саъдулла. “Кўчамдан жонон ўтганда”. Тошкент, “Камалак” нашриёти.
  8. “Наманган вилояти: қисқа маълумотлар”. Абдулла Жаббор. “Наманган” нашриёти, 2011 йил.
  9. Ҳалима Юсупова “Йўлларингнинг ҳилоли бўлай”. Тошкент, 2001 йил, “Шарқ” нашриёти.
  10. Авазбек Маҳмудов, “Андижон санъати фидойилари”. Тошкент. “Академнашр”. 2018 йил.
  11. “Фарғона яллачилик санъати”. Насиба Турғунова, “Наманган” нашриёти, 2016 йил.
  12. “Ўзбек анъанавий қўшикчилик маданияти тарихи”. Ҳ. Ҳамидов, Тошкент, 1996 й.
-

Мазкур китобни тайёрлашда яқиндан қўмаклашган. санъатимиз фидойиларидан – академик Султонали Маннопов, журналист Санъатбек Иноқов, шоирлар – Рафторий Андижоний, Сайдулло Йўлдош, фахрий журналист Муҳиддин Ҳакимов, марҳума журналист, сухандон Ҳалима Юсупова ўғилари Одилхонларга самимий миннатдорчилигимизни изҳор этамиз.

Тузувчилар ҳақида қисқача маълумот

Муҳаммадали Мирабдуллаев – 1958 йилда таваллуд топган. 1987 йилда Тошкент Давлат Консерваторияси тугатган. Ҳозирда Наманган Давлат Университети «Мусиқа таълими» кафедрасида талабаларга вокал ва замонавий мусиқа фанидан сабоқ бериб келмоқда. Унинг тўртта ўқув-услубий қўлланмаси, йигирмага яқин мақоласи чоп этилган.

Олимжон Абдураҳмонов – Ўзбекистон Халқ таълими аълочиси. 1954 йилда Наманган шаҳрида туғилган. 1976 йилда Наманган педагогика институтини тамомлаб, шу йили Наманган Педагогика коллежида иш фаолиятини бошлаган ва ҳозирда талабаларга афғон рубоби синфидан дарс бериб келмоқда. Вилоят матбуотида ҳар хил мавзудаги мақолалари чоп этилган. 2013 йилда Тошкентдаги “Мухаррир” нашриётида нашр этилган “Най сехри”, 2018 йилда “Наврӯз” нашриётида нашр этилган “Сўрамайсиз” китоблари ҳаммуаллифи.

Равшан Абдураҳмонов – 1955 йилда Наманган шаҳрида туғилган. 1976 йилда Наманган педагогика институтини тамомлаб, шу олийгоҳда фаолиятини бошлаган. Ҳарбий хизматдан сўнг, 1978 йилдан ҳозиргacha Наманган педагогика коллежида мусиқа илмидан сабоқ бериб келмоқда. Бундан ташқари, 2000-2010 йилларда Наманган давлат университетида ўриндош ўқитувчи сифатида ҳам фаолият олиб борди. Р. Абдураҳмоновнинг шеърий тўпламлари ва кўнгилдан кечган фикрлари жамланган китоби, мусиқага оид ўқув-услубий қўлланмалари, элликдан зиёд илмий ва оммабоп мавзудаги мақолалари чоп этилган. “Навоийнинг мусиқий олами”, “Най сехри”, “Наволардан тараған нур”, “Сўрамайсиз” каби ўндан зиёд китоби ўқувчилар томонидан илиқ қабул қилинган.

Илмий-оммабоп нашр

ҲОЛИМНИ СЎРМАС ҲЕЧ КИМ

(Ўзбекистон халқ артисти Ҳабиба Охунова
хотирасига бағишланади)

Тузувчи ва нашрга тайёрловчилар:
Муҳаммадали Мираабдуллаев,
Олимжон Абдураҳмонов,
Равшан Абдураҳмонов.

Мұхаррір: Иброҳим Маҳкамов
Дизайнер: Шаҳноза Аҳмедова
Техник мұхаррір: Қодир Мамадалиев

«Наврӯз» нашриёти,
Лицензия №А1 170. Берилган вакти 29.12.2009 й.
Тошкент шаҳри, Амир Темур кўчаси, 19-үй.

Теришга 2019 йил 25 февраляда берилди. Босишига 2019 йил 1 мартада рухсат этилди. Бичими: 60x84 1/16. «Times New Roman» гарнитурасида оғсет босма усулида газета қофозига босилди. Ҳажми 6,75 босма табок. Адади 500 нусха. Китоб факат совға қилинади.

«Яшин саноат» хусусий корхонаси
босмахонасида чоп этилди.
Наманган шаҳри, Ҳамроҳ кўчаси, 71а-үй.

Вүжудим сел бўлиб оқсин,
Ҳабиба, айлагил хонииш,
Ашууланг дилга ўт ёқсин,
Ҳабиба, айлагил хонииш.
Ҳолимга эл кулиб боқсин,
Ҳабиба, айлагил хонииш,
Бошимга таъналар ёғсин,
Ҳабиба, айлагил хонииш,
Ўқирман сенга минг таҳсин,
Ҳабиба, айлагил хонииш.

ISBN 978-9943-562-85-1

9 789943 562851